

Zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých

Gabriela Langrová

Bakalářská práce
2022

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Gabriela Langrová**
Osobní číslo: **H19414**
Studijní program: **B0111A190011 Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti rodiny, náročné životní situace a psychosociálního dopadu rozvodu na dítě.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

- MATOUŠEK, Oldřich, 2015. Děti a rodiče v rozvodu: manuál pro zúčastněné profesionály a rodiny. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0968-3.
NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ, 2004. Jak přežít rozvodové peklo: malý sumář velkých rozvodových hrůz a jak je učinit snesitelnějšími. Brno: Jota. ISBN 80-7217-294-8.
NOVÁK, Tomáš, 2012. Péče o dítě po rozvodu a její úskalí. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4110-9.
SMITH, Heather, 2004. Děti a rozvod. Praha: Portál. ISBN 80-7178-906-2.
ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Šalenová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **19. ledna 2022**
Termín odevzdání bakalářské práce: **29. dubna 2022**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 19. ledna 2022

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo - bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval(a) samostatně a použitou literaturu jsem citoval(a). V případě publikace výsledků budu uveden(a) jako spoluautor.

Ve Zlíně28.4.2022

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před

konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, o pisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, utíje -li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užíti či poskytnouti jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídá k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je vypracována na téma Zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých.

Teoretická část je zaměřena na rodinu, adolescenta, manželství, rodinné prostředí, rodičovství, rozvod a dopad rozvodu na děti a na mladé dospělé. Všechny informace z teoretické části vycházejí z prostudování odborné literatury. Praktická část představuje kvalitativní výzkumné pojetí. Hlavním výzkumným cílem bylo porozumět subjektivní zkušenosti dítěte s rozvodem rodičů.

Klíčová slova: rozvod, rodina, partnerství, mladí dospělí, rodinné prostředí, dopad rozvodu

ABSTRACT

The bachelor thesis is elaborated on the topic of experience with parents' divorce from the point of view of young adults.

The theoretical part focuses on the family, adolescent, marriage, family environment, parenthood, divorce and the impact of divorce on children and young adults.

All the information in the theoretical part is based on the study of professional literature. The practical part presents a qualitative research approach. The main research aim was to understand the child's subjective experience of parental divorce.

Keywords: divorce, family, partnership, young adults, family environment, the impact of divorce

Chtěla bych především poděkovat Mgr. Evě Šalenové za možnost pracovat pod jejím vedením. Dále bych chtěla poděkovat rodině, přátelům za morální podporu a v neposlední řadě zúčastněným výzkumného šetření.

„Někdy přijde ve vztahu chvíle, kdy přes všechnu upřímnou snahu vyřešit neshody a obnovit společnou minulost už nic jiného než trápení nezbyvá a krása světa jen krutě kontrastuje s vaším bolestným zápasem.“

David Viscott

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	10
1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	11
1.1 RODINA	11
1.1.1 Funkce rodiny.....	12
1.1.2 Typy rodiny.....	14
1.2 ADOLESCENT	15
1.3 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	16
1.4 MANŽELSKÝ VZTAH	17
1.5 RODIČOVSTVÍ.....	20
1.6 SHRNUÍ KAPITOLY	21
2 ROZVOD	22
2.1 ETAPY ROZVODOVÉHO PROCESU	24
2.2 ROZVODOVOST	25
2.3 SHRNUÍ KAPITOLY	26
3 DOPAD ROZVODU	27
3.1 DOPAD ROZVODU NA MLADÉ DOSPĚLÉ	28
3.2 SHRNUÍ KAPITOLY	30
II PRAKTICKÁ ČÁST	31
4 METODOLOGIE VÝZKUMU	32
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM	32
4.2 VÝZKUMNÉ CÍLE A OTÁZKY	32
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	33
4.4 METODA VÝZKUMU A SBĚR DAT	33
4.5 ANALÝZA DAT	35
5 SHRNUÍ VÝZKUMU	43
ZÁVĚR	46
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	47
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	50
SEZNAM OBRÁZKŮ	51
SEZNAM TABULEK	52
SEZNAM PŘÍLOH	53

ÚVOD

V bakalářské práci se zabýváme tématem rozvodu a následnými zkušenosti s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých ve věkovém rozmezí 18–25 let. U jedinců klademe důraz, aby si především rozvod vybavovali, proto jsme zvolili věk mezi 8-13 lety, kdy se rozvod rodičů odehrával. Problematika rozvodu nebývá nijak zvlášť výjimečnou situací a objevuje se v každodenních životech lidí. Ve většině případech se ale bohužel nebere ohled na děti, které si rozvodem rodičů procházejí a jsou do rozvodu často aktivně zapojovány. Děti bývají vystaveny situaci, kterou nemohou sami ovlivnit a mohou si odnášet následky z této traumatické situace do budoucna.

Naším hlavním cílem bakalářské práce je porozumět subjektivní zkušenosti rozvodu rodičů na dítě.

Hlavním důvodem výběru tématu je zjistit, jak na tyto jedince působil rozvod rodičů, zda pocítují nějaké pozitivní i negativní dopady, jak se s rozvodem oni sami vyrovnávali a jak byli do celého procesu vtaženi.

Bakalářská práce se skládá z teoretické části a praktické části. V teoretické části je uvedeno dělení tří kapitol. První kapitola pojednává o základním vymezení jednotlivých pojmů týkajících se rodiny, adolescenta, rodinného prostředí, manželského vztahu a rodičovství. Druhá kapitola se věnuje rozvodu a s tím spojenými podkapitolami ve formě etap rozvodového procesu a další a zároveň poslední podkapitolou, která poukazuje na aktuální informace zahrnující rozvodovost. Poslední kapitola teoretické části bakalářské práce nese název dopad rozvodu. Tato kapitola má také podkapitolu, ze které vyplývá dopad právě na mladé dospělé, což je věková skupina, na kterou klademe v bakalářské práci největší důraz.

Praktická část bakalářské práce má hlavní kapitolu, a to metodologii výzkumu. Následně jsou uvedeny podkapitoly vymezující výzkumný problém, výzkumné otázky a cíle, výzkumný soubor, metod výzkumu a sběru dat a analýza sesbíraných dat. Na závěr máme uvedeno shrnutí celého výzkumu, kde se snažíme propojovat získané informace s literaturou.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

1.1 Rodina

Rodina je považována za nejdůležitější sociální skupinu, ve které člověk žije. V rodině dochází k uspokojování fyzických, psychických a sociálních potřeb. Poskytuje také vhodné zázemí potřebné ke společenské seberealizaci, je také zdrojem zkušeností, a především vzorcem chování. Každá rodina je zdrojem specifického systému hodnot a preferencí, které ovlivňují chování členů rodiny (Slavomil, Škoda, 2014 str. 46).

Podle Krause (2008, str. 8) je rodina strukturovaným celkem, jehož smyslem, náplní a účelem je utvářet relativně bezpečný, stabilní prostor a prostředí pro reprodukci, sdílení a produkci života lidí.

Také Jandourek (2001, str.12) charakterizuje rodinu jako „formu dlouhodobého solidárního soužití osob, které jsou spojeny příbuzenstvím, zahrnující nejméně rodiče a děti.“

Charakterizovat rodinu lze také jako základní, primární a také neformální skupinu sociální skupinu, která má různou velikost. Rodina je různě strukturovaná a prostřednictvím svých členů má rozdílné vazby na společnost. Pro nejmenší členy rodiny jsou velmi důležité rodičovské postoje, které ovlivňují vztahy uvnitř rodiny (Knotová, 2014, str. 35).

Jedná se o seskupení lidí, kteří vytvářejí pokrevní a emocionální vztahy. Vytvářejí společně domov, ve kterém rodiče žijí v harmonickém vztahu, děti dospívají a stávají se z nich dospělí jedinci (Knotová, 2014, str. 36).

Pro zdravý vývoj jedince má rodina ohromný význam, jelikož plní v tomto kontextu široké spektrum funkcí a rolí, a je proto vnímána jako naprosto specifické a jedinečné prostředí (Procházka, 2012, str. 251).

Rodina je důležitým útvarem pro každého z nás. Pod pojmem rodina si můžeme představit dva vyzrálé jedince, kteří se uvážně rozhodli přivést na svět společného potomka. Je potřeba dítě zahrnout pevným zázemím, dostatečnou láskou, pozorností a být především oporou v každé situaci. Ve zdravém chodu rodiny je důležité předkládat dítěti správný vzor, který bude založen na vzájemné důvěře a respektu. Dítě bude později čerpat z tohoto vzoru svých rodičů v založení vlastní rodiny.

1.1.1 Funkce rodiny

Biologicko-reprodukční

Rodina je považována za nejvhodnější prostředí pro rozšiřování lidského druhu. Narození dítěte utváří smysl lidského života, dává mu nový význam, je šancí pro rozvoj následných partnerských vztahů a staví před člověka nové cíle a výzvy (Procházka, 2012, str. 281).

Ekonomicko-zabezpečovací

Tato funkce se stará o to, aby děti byly ekonomicky zabezpečené, do určité míry, dokud je to možné. Tato funkce by nikdy neměla převyšovat nad funkcí emocionální a neměla by tuto funkci zastiňovat. Je to důležité z psychického hlediska pro zdravý růst dítěte (Špaňhelová, 2011, str.15).

Výchovná

Výchovná péče o děti je jedním z hlavních účelů rodiny. Jedná se o cílevědomou a záměrnou snahu rodičů k vykonání výchovné funkce, kdy jde o jedinečnou a neopakovatelnou příležitost předat svým potomkům hodnoty a normy společenského chování, vést je ke vzdělávání a také k sebevýchově a stát se pro ně výchovným vzorem i oporou v situacích, ve kterých to budou nejvíce potřebovat. Jádrem schopnosti vychovávat je být zralou a vyrovnanou osobností a mít láskyplný vztah k dítěti (Procházka, 2012, str. 106).

Výchovné postupy v rodině jsou závislé na celé řadě okolností. Každá rodina se odlišuje svým způsobem života, chováním a interakcí mezi rodiči a dětmi, tak se odlišuje i výchovný styl v rodině (Procházka, 2012, str. 297).

Nejvýraznějším stylem výchovy je **autoritářská výchova**, v němž se jedná o prosazení síly a moci dospělého, jenž vyžaduje od dítěte poslušnost, plnění příkazů a dodržování zákazů. Dopady tohoto stylu výchovy mohou nastat především v období dospívání dítěte, kdy dítě může unikat od své rodiny a dochází k rozvoji různých forem rizikového chování.

Liberální výchova je pravým opakem, kdy je dítě vnímáno jako samostatná osobnost a je na své cestě životem ponecháno samo sobě s vírou, že ke všemu postupně samo dozraje. Tento styl podporuje kreativitu, svobodu, tvorbu ale také může vést ke konfliktu s pravidly ve škole nebo v zaměstnání. **Demokratická výchova** vystihuje snahu o harmonii mezi nároky, požadavky, prostorem a svobodou ve výchově. Základem je systém pravidel, která

jsou diskutována, dále osobní příklad rodiče a poskytování podpory dítěti (Procházka, 2012, str. 297-298).

Socializační

Ze socializačního hlediska je v rodinném prostředí nutná přítomnost celé řady faktorů. Jednu z hlavních rolí hrají ekonomické podmínky a také kvalita kulturního a materiálního prostředí, jež zahrnuje i běžné životní podmínky. Svůj velký význam má sociálně psychologické klima, které v rodině nachází a které charakterizuje kvalitu vztahů socializačního a výchovného procesu v rodině (Procházka, 2012, str. 299).

Emocionální

Emocionální funkce má za úkol emočně zabezpečovat dítě, sdílet s ním pocity, pomáhat mu je vyjadřovat, dávat je najevo a mluvit o nich i z rodičovské strany. Dítě se má zahrnout jistou láskou, která má ovšem své hranice. Dítě má v nich uvidět jistotu, kterou mu rodiče přinášejí do života (Špaňhelová, 2011, str.12).

Ochranná a domestifikační funkce

Pečovatelská a zaopatřovací funkce spočívá v zajišťování životních potřeb u každého člena rodiny, funguje na principech zdravotní péče a participace, na sociálním zajištění prarodičů, na péči o členy rodiny se speciálními potřebami atd. (Procházka, 2012, str. 110).

Domestikační funkce se zakládá na tvorbě faktického zázemí, kde je rodina vždy určitým prostorem, ve kterém má každý jeden člen možnost získat fyzické útočiště i emocionální přijetí (Procházka, 2012, str. 110).

Rekreační a regenerační funkce

Podstatou rekreační a regenerační funkce se rozumí, jak člověk dokáže trávit svůj volný čas. Právě zde se prokazuje, jak důležité je, jakým způsobem rodina prožívá svůj volný čas pospolu, jakým druhům zájmových činností se její členové věnují nebo jak tráví dovolenou. Sociální pedagogika vnímá výchovný význam společného a aktivního trávení volného času v rodině velice pozitivně. Hraje totiž významnou roli při tvorbě pozitivního životního stylu a je důležitý i v prevenci před rizikovým projevům chování (Procházka, 2012, str. 301).

1.1.2 Typy rodiny

Typy rodiny můžeme určit dle různých vymezení, ať už je rodina tvořena pouze rodiči a dětmi neboli **nukleární** (jádrovou), nebo rodinu **rozšířenou** (širokou), do které spadají i další rodinní příslušníci, prarodiče, strýcové, tety apod. Dále můžeme rodinu dělit dle socializačního hlediska, které nám ukazuje, do jaké míry se rodině daří vypořádávat se s funkcemi, které má naplňovat (Kraus, 2008, str. 56).

Rodinu lze dělit také podle toho, o jaký druh se jedná. Vedle úplných a neúplných lze rozeznávat také rodiny nesezdané, třígenerační, doplněné, nebiologické, homosexuální nebo lesbické, bezdětné rodiny nebo binukleární (Sekera, 2010, str. 8).

Funkční rodina

Funkční rodina zajišťuje dítěti dobrý a optimální vývoj a jeho prospěch. V takových rodinách výchova a socializace dítěte probíhá optimálním způsobem. I když se rodina během života může setkávat s různými krizovými situacemi, funkční rodina dokáže své problémy řešit sama, bez pomoci odborníků (Procházka, 2012, str. 310).

Problémová rodina

V problémové rodině již existují závažnější poruchy některých nebo všech funkcí, které vážněji ohrožují stabilitu rodiny či vývoj dítěte. Rodina není vždy schopna řešit problémy vlastními silami a musí poruchy svých funkcí nahrazovat za jednorázové, popřípadě krátkodobé pomoci odborníků (Procházka, 2012, str. 312).

Dysfunkční rodina

Dysfunkční rodina je rodina, ve které se vyskytují vážné a dlouhodobé poruchy některých nebo všech funkcí. Rodinu jako celek tyto funkce ohrožují nebo můžou lámat. Tyto poruchy není schopna zvládnout sama, proto je nutná pomoc zvenčí. Jedna z možností je poradenská péče, která ale nebývá vždy účinná, jelikož je rodina vnitřně poškozena a dlouhodobá neshoda může způsobovat vztahovou krizi (Procházka, 2012, str. 313).

Afunkční rodina

V afunkční rodině jsou poruchy tak velkého rozsahu, že rodina přestává plnit své základní úkoly a škodí dítěti závažným způsobem, nebo ho dokonce ohrožuje v samotném vývoji. V takové rodině dochází k týrání, zneužívání a zanedbávání dítěte. Jediným možným řešením je co nejrychleji dítě odebrat z rodiny a umístit ho do ochranné péče. Díky

zajištění náhradní péče se dítěti může navrátit šance pro spokojený a šťastný život (Procházka, 2012, str. 315).

S pocitem psychické deprivace se často setkávají právě děti z dysfunkčních rodin. Psychická deprivace vzniká dlouhodobým následkem neuspokojování citových potřeb. Dítě se pak často vyznačuje určitými psychickými zvláštnostmi, popřípadě poruchami, které mohou dítě negativně ovlivňovat v postupném zařazování do společnosti. Rodiče se svým dětem nevěnují, tak jak by se od nich očekávalo, a nesledují důsledně náplň trávení volného času. Také výchovná opatření nenabývají na účinnosti. V rámci řešení obtížnějších životních situací tyto děti často selhávají a mnozí se v důsledku tohoto obracejí k alkoholu a k drogám, nebo i k vážnějšímu patologickému chování (Langmeier, Matějček, 2011, str. 52).

1.2 Adolescent

Adolescence je datována mezi 15–20 (22) rokem, tedy období mezi dětstvím a dospělostí (Macek, 2003, str. 9).

„Období adolescence je nejen důležitým ale také velmi zajímavým obdobím. Vynořuje se na povrch kvalita sebeuvědomování – mladý člověk si plně uvědomuje, jak intenzivně prožívá, jak myslí a jak komunikuje s druhými lidmi. Je si vědom svých emocionálních prožitků, svých potřeb a přání“ (Macek, 2003, str. 7).

Z hlediska časové perspektivy si uvědomuje, co všechno má ještě před sebou, z hlediska vědomí vlastní existence se však často cítí přímo ve středu své životní cesty. Zabývá se odpověďmi na otázky týkající se jeho sebe vymezení, sebehodnocení a smyslu života (Macek, 2003, str. 7).

Důležité události, pocity a zkušenosti z právě tohoto období již obvykle nezapomene a nese si je v mysli do po celý život (Macek, 2003, str. 7).

Děti jsou na rodičích plně závislé nejen v časném dětství ale i v pozdějším věku, vlastně až do dospělosti. Rodiče svým chováním a poskytovanou oporou zásadně ovlivňují nejen aktuální stav dětí, ale předurčují je v některých oblastech na celý život. Rizikem pro dítě je nejen agresivita ze strany rodičů vůči dítěti ale také nedostatek projevované emocionální vřelosti. Dalším rizikem může být také zanedbávání výchovné funkce rodiče k dítěti. Pro dítě je velmi důležité, aby rodiče svým chováním i poskytováním rad při řešení určitých problémů vytvářeli vzor pro chování (Tyrlík, 2012, str. 47).

1.3 Rodinné prostředí

Prostředí rodiny má velmi silný vliv na život jejích členů. Mělo by naplňovat základní psychické potřeby, především pocit jistoty a bezpečí. V rámci rodinného prostředí se lidé učí reagovat na svět kolem sebe, na situace, v nichž se postupně nachází. Učí se v ní celý život osvojovat a hrát sociální role. Obsah rolí v dnešních rodinách je velmi proměnlivý a je samozřejmě podmíněn kulturní a dobovou situací (Knotová, 2014, str. 37).

Rodinné prostředí každého člověka velmi výrazně utváří. Má své nezastupitelné místo a úkoly při výchově dětí. Pomáhá uspokojovat potřeby svých členů a vytváří předpoklady pro vstup jedince do společnosti (Knotová, 2014, str. 38).

Podle Knotové (2014, str. 63) se dělí hlavní podmínky ovlivňující kvalitu rodinného prostředí na tři kategorie:

- **Demografické** (např. počet členů nebo počet dětí)
- **Ekonomické** (např. zaměstnanost nebo nezaměstnanost)
- **Psychické** (vztahy mezi všemi členy rodiny)

Faktory ovlivňující rodinné prostředí:

Struktura a konstelace rodiny – Struktura a konstelace rodiny vymezuje určité prostředí, ve kterém se mohou uplatňovat i další faktory. Zařadit do této kategorie můžeme např. úplnost rodiny. Hlavním rizikovým faktorem je nestabilní struktura rodiny, ale také i trauma z rozpadu rodiny – rozvod, ovdovění či rozchod. S rozvodovostí souvisí i další zajímavý jev, kterým může být např. míšení rodiny, což znamená že si partneři do nového závazku přinášejí závazky k dětem z předešlých vztahů. Nově vzniklá rodina nemá tradiční strukturu a tyto složité vztahy se mohou dotýkat všech zúčastněných (Laca, 2011, str. 88).

Společenské postavení rodiny – Důležitou složkou rodinného prostředí je socioekonomický status rodiny, čímž se myslí materiální a finanční zabezpečení rodiny ale i kulturní úroveň rodiny, vzdělání, prestiž a moc, kterou rodina disponuje, a také její pozice v sociálních strukturách. Se socio-ekonomickým statutem rodiny nadále souvisí styl života, hierarchie hodnot, množství času i materiálního zabezpečení, které mohou být věnovány dítěti (Laca, 2011, str. 88-89).

Věk a osobnostní charakteristiky členů rodiny – K determinantům výchovně problémového chování řadíme: věk, zdraví, intelekt, charakterové a morální vlastnosti. Kožnár navíc přidává duševní zdraví, kriminalitu a alkoholismus rodičů. Nejen charakteristiky rodičů ale i charakteristiky sourozenců a jiných členů rodiny mohou mít významný vliv na udržování výchovně problémového chování. Určitým příkladem může být handicapovaný sourozenec, který na sebe strhává velkou pozornost rodičů, s čímž se ostatní sourozenci mohou hůře vypořádávat i výchovně problémovým chováním (Laca, 2011, str. 89).

Kvalita manželského vztahu – Kvalita vztahu rodič – dítě a bezpečí mladého člověka závisí na kvalitě manželského vztahu rodičů. Matka, která chrání a podporuje autoritu otce, dělá otce v očích dítěte kompetentnějším. Manžel, který miluje svoji manželku, přispívá k její vyrovnanosti, spokojenosti a tím mateřské kompetentnosti. Kvalita manželského vztahu je modelem rodičovského a partnerského chování pro dítě, které výrazně ovlivňuje atmosféru v rodině (Laca, 2011, str. 89).

Vztahy mezi členy rodiny, rodičovská láska – Rodič může projevovat svoji lásku věnováním zájmem o dítě, věnováním pozornosti, přiměřenou důsledností a kontrolou, vizuálním a tělesným kontaktem. Následně také společnými činnostmi – vedení k samostatnosti, soužitím a uspokojováním potřeb dítěte. Negativní důsledky mívá tzv. opičí láska, kdy rodič uspokojuje vlastní potřeby na úkor svého dítěte. I tzv. krkavčí láska je pojem, kdy se k dítěti chovají nezodpovědně, zanedbávají péči, nebo ho nechťejí. Dále se chovají nezodpovědně, o dítě se nezajímají, případně ho nenávidí a považují za příčinu jejich omezení nebo trápení. Posledním negativním příkladem vztahu rodič – dítě by mohla být tzv. vánoční láska, kdy je dítě zahrnuté dárky a možnostmi, které mají vynahradit společně strávený čas a omluvit nepřítomnost rodičů (Laca, 2011, str. 90).

Rodinné prostředí společně i s výchovou jsou významnými činiteli, které formují osobnost jedince díky působení na základní charakteristiky vývoje od narození až po dospělost. Prostředí ovlivňuje jedincovy komunikační a jazykové schopnosti, kognitivní a emoční vývoj, postoje, zájmy, a také hodnoty (Průcha, Walterová, Mareš, 2001, str. 164).

1.4 Manželský vztah

Manželství je v právním řádu chápáno jako dlouhodobé, resp. trvalé životní společenství jednoho muže a jedné ženy (nikoli osob téhož pohlaví). Může být uzavřeno pouze na

základě svobodného, uváženého a dobrovolného rozhodnutí snoubenců (Králičková, 2000, str. 25).

Prohlášení o vstupu do manželství musí žena i muž učinit buď před obecním úřadem pověřeným vést matriky tzv. matriční úřad, nebo před orgánem církve nebo náboženské společnosti, které jsou k tomu úkonu oprávněny (Závodská Dvořáková, 2002, str.12).

Manželství se uzavírá tím způsobem, že osoba, která jedná za orgán veřejné moci, anebo jedná za orgán oprávněné církve následně pokládá otázku snoubencům: zda chtějí spolu vstoupit do manželství; kladnou odpovědí obou snoubenců vznikne manželský svazek. Manželství vznikne i jinak, je-li zřejmé, že snoubenci prohlašují svou sňatečnou vůli (zákon č. 89/2012. Sb. Občanský zákoník).

Prohlášení snoubenců by mělo být uskutečněno veřejně, slavnostním způsobem a v přítomnosti dvou svědků (Závodská Dvořáková, 2002, str.13).

Manželský svazek je považován za závaznou instituci, ve které by se měly dodržovat určitá pravidla. Je možné, že to je právě ten bod, který některé jedince znejišťuje, pokud se rozhodují pro vstup do manželství. Jistota, kterou svazek manželský poskytuje, je větší než ta, který poskytují dětem nesezdání rodiče (Sekera, 2010, str. 13).

Ve správném manželství by si měli být muž a žena rovni. Hlavním cílem manželství je spokojené soužití obou jedinců, založení rodiny a s tím spojena výchova jejich potomků. Manželství je podstatnou společenskou institucí a právním vztahem, ze kterého vyplývají práva a povinnosti manželů. Je potřeba aby si vzájemně pomáhali, vytvářeli vhodný vztah, založený na vzájemné důvěře a komunikaci, vytvářeli také zdravé rodinné prostředí pro výchovu svých dětí, a následně uspokojovali potřeby rodiny podle svých možností a schopností.

Klasifikovat styl manželského vztahu můžeme následovně:

Trvale konfliktový vztah: Jedná se o vztah, ve kterém se často objevují hádky mezi manželi, manželé si vytýkají spoustu věcí a mají vůči sobě námitky. Stále se objevuje mezi nimi napětí, napadají se a urážejí navzájem, nejsou schopni vytvořit kompromis, přitom však je jejich vztah trvalý a stabilní, nemají potřebu jeden druhého opustit (Kratochvíl, 2009, str. 121).

Citově ochladlý vztah: V tomto vztahu byli manželé zpočátku do sebe zamilovaní a trávili spolu hodně času, postupem času však nastalo vzájemné odcizení. Každý z partnerů si žije

svým životem, mají odlišné zájmy, společně se zabývají pouze povinnostmi, týkající se společné domácnosti a výchovy dětí (Kratochvíl, 2009, str. 122).

Účelový vztah: V rámci tohoto vztahu je soužití podobné jako v citově ochladlém s rozdílem, že v účelovém vztahu spolu manželé nebyli nikdy citově spojeni, proto není pro ně vzájemná lhostejnost důvodem k nespokojenosti. Manželství berou spíše jako dohodu a přináší jim řadu výhod např. zabezpečení a základnu pro vlastní život (Kratochvíl, 2009, str. 122).

Živý vztah: Hlavním rysem tohoto vztahu je vzájemná citová vazba. Manželé spolu rádi tráví čas a také spolupracují na plnění každodenních úkolů v rodině. Vztah je pro ně velmi důležitý, ochotně se vzdávají jiných činností, které by mohli mít záporný dopad na jejich manželství. U obou manželů dochází ke snažení předcházet různým konfliktům a snažení se vyřešit rozpory co nejdříve (Kratochvíl, 2009, str. 122).

Výlučný vztah: Tento vztah je velmi podobný vztahu živému, akorát jsou manželé prakticky stále spolu, což vyplývá z jejich potřeb a poskytuje dostatečné uspokojení. Rozporů se vyskytuje málo. Zaměření se na vztah omezuje manželům kontakty mimo rámec jejich manželství (Kratochvíl, 2009, str. 122).

Hlavním nebezpečím při volbě budoucího partnera spatřujeme v tom, že někteří z jedinců si může vybírat partnera pro společný život na základě potřeb, které nebyly v dětství dostatečně uspokojeny jejich vlastními rodiči (Sekera, 2010, str. 14).

Dicks a Willi (cit. dle Kratochvíl, 2009, str. 14) upozorňují, že partnera si vybírá takový jedinec proto, aby mohl opakovat nebo zpracovat své osobní nedorozumění konflikty. Oba autoři zmiňují s tím spojený pojem tzv. koluze. Tento pojem popisují jako neurotický způsob řešení manželských konfliktů. Jedná se o hru, která plyne z aktualizovaného prožívání konfliktu, který již nebyl v dětství vyřešen.

Manželský vztah během let nezůstává stejný jako na začátku. Některé změny v rámci manželství jsou typické pro určitý zákonitý vývoj, ale některé jsou naopak dosti nepředvídatelné. Pokud porovnáme období před uzavřením svazku manželského a novomanželské období, vyzorujeme přechod od romantické lásky k realističtějšímu pojetí vztahu. V období už letitého manželství dochází ke zevšednění vztahu manželů, projevuje se pozitivní i negativní vliv zvyku (Kratochvíl, 2009, str. 135).

1.5 Rodičovství

„Rodičovství je známkou dospělosti a zralosti osobnosti každého jedince“ (Procházka, 2012, str. 281).

Rodičovská odpovědnost zahrnuje práva a povinnosti rodičů, která spočívají v péči o dítě, zahrnující zejména péči o jeho zdraví, jeho tělesný, citový, mravní a rozumový vývoj, v udržování osobního styku s dítětem, v ochraně dítěte, v zajišťování jeho výchovy a vzdělání, v určení místa jeho bydliště, v jeho zastupování a spravování jeho jmění; vzniká narozením dítěte a zaniká, jakmile dítě nabude plné svéprávnosti. Rozsah a trvání rodičovské odpovědnosti může změnit pouze soud (zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012).

Matějček a Dytrych (cit. dle Světlíková, 2008, str. 84) vysvětlují, že být rodičem znamená dítě nejen psychicky přijmout, ale je důležité přijmout i sebe samého jako rodinného vychovatele – tzv. psychologické rodičovství.

Rodičovství vyžaduje obět' a závislost, která postupem času vyprchává (Sekera, 2010, str. 16).

V rodičovském soužití je důležitá ve vztahu k dítěti jednota. Pokud jeden z rodičů řekne na danou věc ano a druhý řekne ne, může nastat především pro dítě velký zmatek. Jednota je v rodičovském vztahu zásadní. Pokud se nedaří, je zapotřebí, aby si rodiče spolu promluvili, zamysleli se a poradili, jak danou situaci vhodně řešit. Následuje láska a respekt, které dítě prostřednictvím rodičovských schopností vnímá (Špaňhelová, 2011, str. 22).

Je důležité si uvědomit, jak velký vliv příklad rodiče pro dítě má. Mnohdy není příklad řečen zrovna v pozitivním slova smyslu. Pokud je ale rodič moudrý, dokáže i tento negativní příklad obrátit na určitou zkušenost (Špaňhelová, 2011, str. 24).

Schofieldová a Beeková (cit. dle Matoušek, Palzarová, 2010, str. 84) rozlišují aspekty rodičovství následovně:

- dosažitelnost rodiče (podporuje základní důvěru dítěte)
- citlivé reakce rodiče (podporují schopnost dítěte zpracovávat emoce a regulovat chování)
- přijímání dítěte ze strany rodiče (podporuje sebedůvěru dítěte)
- kooperativní pečování rodiče (podporuje pocit kompetence u dítěte)

- začleňování dítěte do rodiny (podporuje u dítěte pocit, že k někomu patří)

I když spolu partneři po určité době soužití v manželství nemusí vycházet zrovna nejlépe, není ve vztahu tolik vzájemného porozumění, je potřeba se s druhým partnerem alespoň domluvit na stránce kvalitního rodičovství. Je třeba brát v potaz, že dítě za vztahové problémy svých rodičů nemůže, tudíž je nejlepší cestou, aby dítě nespatořovalo žádný negativní dopad skrze špatný vztah a komunikaci rodičů.

1.6 Shrnutí kapitoly

V první kapitole jsme se zabývali základním vymezením jednotlivých pojmů. Nejprve jsme se věnovali pojmu **rodina**, v němž jsme rozebrali rodinu jako základní sociální celek. Následuje dělení podkapitol, a to funkce rodiny a typy rodiny. Poté jsme si vymezili pojem **adolescent**, jelikož se následný výzkum týká právě této věkové kategorie. Následuje vymezení **rodinného prostředí**, ve kterém právě dítě vyrůstá a je potřeba si říct, jak moc dítě může ovlivňovat ve správném růstu a vývinu. **Manželský vztah** je dalším pojmem v první kapitole zahrnující informace, týkající se kvality vztahů rodičů mezi sebou. Posledním pojmem, na který je kladen velký důraz, je **rodičovství**.

2 ROZVOD

Rozvést se, znamená projít jednak kroky právního rozvodu a jednak individuálním vnitřním procesem psychorozvodu (Poupětová, 2009, str. 21).

Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů trvale, hluboce a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení (zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník, 2012).

„Právní rozvod“ – jedná se o institut, který slouží k vnějšímu řešení situace např. oddělení manželů, kteří už spolu nadále nechtějí být ve svazku manželském. Řeší také způsob rozdělení majetku, oddělení bydlení, závazků a následnou výchovu dětí. Právní rozvod je však také důležitým krokem pro vnitřní proces psychorozvodu. Pokud se manželé rozejdou, aniž by společně prošli právním rozvodem, nemohou úspěšně dojít ke konci psychorozvodu (Poupětová, 2009, str. 15).

„Psychorozvod“ -- je vnitřní psychický proces, během celého procesu se člověk vyrovnává se zánikem manželství a všemi jeho důsledky (Poupětová, 2009, str. 16).

Rozvod můžeme zařadit mezi jednu z nejvíce zátěžových situací. Je považován za druhou nejtěžší situaci hned po úmrtí blízké osoby. Vyrovnání se s touto traumatickou situací vyžaduje svůj čas, porozumění a prostor. To bývá často velmi obtížné, skrze vnější i vnitřní faktory, a to např. v péči o děti, fungování v domácnosti nebo také fungování v práci (Poupětová, 2009, str. 18).

Rozvodová cesta je pro každého jiná, má ale ovšem fáze, kterými je potřeba si projít. Nedokončení psychorozvodu se může projevovat riskováním dalších partnerských vztahů, obdobnými obtížemi v novém partnerském vztahu, konfliktní rodičovskou komunikací rozvedených rodičů, na což může následně doplácet dítě, nebo problémovým vztahem k sobě samému (Poupětová, 2009, str. 15).

Pokud se dotyčné osoby vyrovnávají s rozvodem bez komplikací, nemusí si jejich děti odnášet nežádoucí následky do budoucnosti. Naopak pokud se situace mezi rozvádějícími rodiči zkomplikuje, nese větší rizika jak pro rodiče, jichž se rozvod týká, tak i pro jejich děti. (Poupětová, 2009, str. 20).

Rozhodnutí ukončit manželství a nechat se rozvést může pramenit z odvahy či zbabělosti nebo zkrátka nemá člověk na výběr (Colorosová, 2008, str. 95).

Především záleží na podmínkách: zda člověk sám z manželství odešel, či zda byl opuštěn, zda odchod partnera byl očekávaný nebo neočekávaný, jak složitý rozvod byl, jaká je porozvodová situace, jakou podporu má dotyčný v rodině či přátelích, finanční zajištění, bydlení nebo také jak je člověk osobnostně uspořádán (Poupětová, 2009, str. 24).

V současné době můžeme nalézt na toto téma dva extrémní názory:

1. Rodiče by **měli** zůstat spolu „kvůli dětem“, protože tato traumatická situace může na dětech zanechat trvalé jizvy, které je mohou doprovázet do jejich budoucích vztahů v dospělosti.
2. Rodiče by **neměli** zůstat spolu „kvůli dětem“ jelikož manželství, které není šťastné, je špatným příkladem pro partnerské vztahy jejich potomků. Děti může přetvářka ze strany rodičů negativně ovlivnit a lze předpokládat, že tento vzorec budou díky této zkušenosti opakovat i ve svém manželství (Levin, Klineová, 2012, str. 269).

U většiny rozvodových procesů dochází k dělení rolí: role jednoho, který odchází z manželství, a druhého, který je opuštěn prvním partnerem. Partner, který odchází, si dává často za vinu, že opouští rodinu, a to bývá mnohdy důvodem odkládání rozvodu. Opuštěný partner mívá zvýšené emoce, např. pocity hněvu a křivdy a obtížněji se po rozvodu přizpůsobuje novým podmínkám. Je zvyklý na svůj dosavadní vztah a nese si pocity zloby, kterých se těžce zbavuje. Právě takové panující vztahy jsou zapříčiněné adverzivním řešením rozvodových sporů, které vyžadují následné právní služby (Everett, 2000 str. 86).

Kratochvíl (2000, str. 95) popisuje podle Sedláčka, čtyři stádia, kterým opuštěný partner čelí:

1. **Stádium protestu:** traumatizovaná osoba zvyšuje aktivitu v zabránění rozvodu. Jedná při tom poněkud chaoticky, odstředivě a neúčelně, tím pádem tendence navrhovatele spíše zvyšuje.
2. **Stádium zoufalství:** odpůrce pocituje fakt, že dochází k blížící se rozvodové situaci a nejde ji už zabránit. Začíná propadat depresi, někdy i se sebeobviňováním.
3. **Stádium popření:** odpůrce se vůči navrhovateli stane neústupným, je přesvědčen o závěru, že nestojí za to, dále udržovat manželství s takovým člověkem.

4. **Stádium vyrovnání:** odpůrce se zbavuje pocitů křivdy a dokáže jednat s navrhovatelem realisticky, bez jakýchkoliv sporů.

2.1 Etapy rozvodového procesu

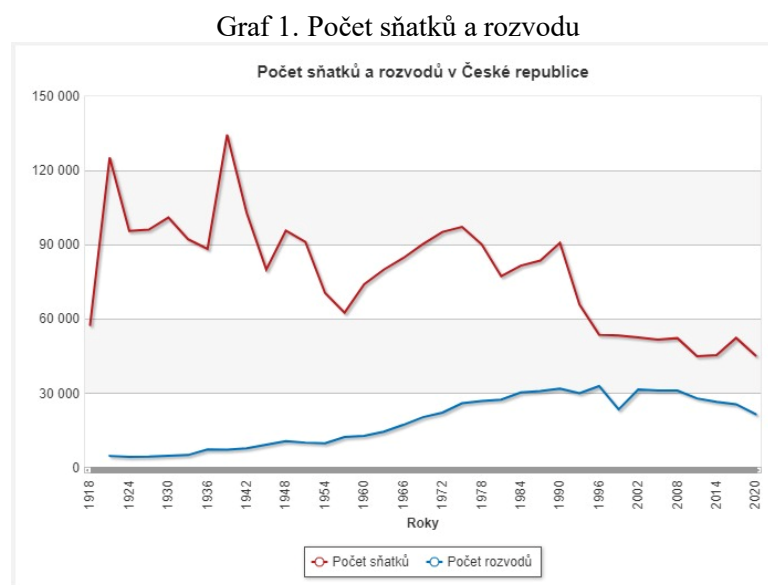
Everett (2000, str. 91) uvádí etapy rozvodového procesu následovně:

1. První varovné signály předznamenávající postupné narušení manželství. Oblaka pochybností.
2. Rezervované a odcizující se chování, ochladnutí vztahu, příčinou je vzájemná nespokojenost v manželství, následkem je odpoutávání se od vztahu.
3. Fantazie před rozchodem, prožívání různých představ o životě bez partnera nebo s novým partnerem, popř. milencem.
4. Rozhodující zkouška, příprava dětí na tuto změnu, fyzická odluka, plánování fyzické odluky.
5. Pseudousmíření, boj s pocity viny, osamělosti a starosti o děti, vedou k následným myšlenkám zpochybňujícím správnost rozhodnutí žít v odluce.
6. Fantazie před rozvodem, poté, co selžou opětovné pokusy o usmíření a znovu stmelení partnerů v manželství, se začíná uvažovat vážněji o rozvodu než jen o odluce.
7. Rozhodnutí se rozvést, konečný bod obratu, kdy se manželé i s dětmi musí vyrovnávat se skutečností, že nastal konec manželství.
8. Zahájení právního procesu pod tíhou komplikací, závažnosti a složitosti se objevují znovu myšlenky a pochybnosti, zda se dotčení rozhodli správně.
9. Mediace, kooperativní a mírotvorná metoda napomáhající a usnadňující ukončit manželství tak, aby se manželé nestali nepřáteli a děti nebyly vtaženy do adverzivního soudního sporu.
10. Adverzivní rozvod, soudní bitva dvou soupeřů, která se začíná odehrávat, jestliže selhaly pokusy dosáhnout rozumné dohody mezi partnery.
11. Spolupráce rodičů po rozvodu, spolupráce a vytvoření stabilního prostředí pro děti, stanovení nových rodičovských rolí.

12. První nový sňatek, příprava dětí společně s bývalým partnerem na příchod nového rodiče do rodinného systému.
13. Druhý nový sňatek, dosud nezadaný rodič může zažívat vnitřní nátlak, že by i on měl vytvořit novou rodinu, aby se zachovala rovnováha rodinného systému.
14. Smíšené rodiny, budování struktury nevlastní, nové rodiny, tak aby všem poskytovala stabilní prostředí a uspokojení; závěrečná fáze rozvodového procesu.

2.2 Rozvodovost

Od první poloviny 50. let 20. století končila zhruba desetina manželství rozvodem. Hranice byla překonána až v roce 1975, kdy vzrostla o 30 %. V roce 2008 bylo podle Českého statistického úřadu schváleno 31 300 návrhů o rozvod, ve kterých žilo 27 034 dětí. Průměrná délka trvání manželství při rozvodu byla 12,3 let. Největší nárůst manželství končící rozvodem v České republice byl ale zaznamenán v roce 2010 a to v 50 % případů. I když od tohoto roku rozvodovost klesá, stále se objevuje u 44 % případů. Ze statistik tedy vyplývá že tedy zhruba polovina manželství se ukončuje rozvodem (cszo, 2022).

(Zdroj: Český statistický úřad)

Pravděpodobnost ukončení manželství rozvodem je velmi vysoká, jak už můžeme vidět ze statistik. Vývoj v posledních letech naznačuje, že růst vyčerpal svou dynamiku a situace se ustaluje na vysoké úrovni. V rámci dramatického růstu rozvodovosti v naší civilizaci, je na místě se zamyslet nad těmito skutečnostmi:

1. Pravděpodobnost, zda manželství bude ukončeno rozvodem, je podstatně ovlivněna dobou, jež v průměru uplyne, než manželství bude skončeno jiným možným způsobem, např. úmrtím jednoho z manželů.
2. Je zapotřebí nejdříve manželství uzavřít, aby bylo možno následně manžele rozvést (Možný, 2006, str. 210).

2.3 Shrnutí kapitoly

Od vymezení základních pojmů z první kapitoly jsme se přenesli k hlavnímu tématu a to rozvodu. Popsali jsme dělení související s rozvodem, tj. právní rozvod a s tím spojen psychorozvod, jenž představuje nedílnou součást vyrovnávání se s rozvodem z hlediska psychické stránky jedince. Také jsme uvedli dva extrémní názory, které jsou v dnešní době s rozvodem spojovány. Následuje podkapitola s názvem etapy rozvodového procesu, ve které je rozepsáno 14 etap procesu rozvodu. Poslední podkapitolou této kapitoly je rozvodovost s uvedenými aktuálními statistikami, týkající se počtu uzavřených sňatku a následných rozvodů v České republice.

3 DOPAD ROZVODU

Dopad na děti závisí na vyspělosti, dobré vůli rodičů, zdravém rozumu a stejně tak i na věku, emocionální a psychické vyspělosti a pohlaví dítě (Colorosová, 2008, str. 95).

Děti o rozvodu nerozhodují a nemají žádnou kontrolu nad tím, co se s nimi děje během celého procesu rozvodu anebo následně po něm (Colorosová, 2008, str. 95).

Dítě v postpubertálním věku bývá velmi často vůči rodičům kritické. Také prožívá určitou disharmonii i v rámci názorů. Někdy bývá na straně jednoho z rodičů, jindy proti němu. V uvedeném věku mezi 18–25 lety se chce více osamostatnit od rodičů nebo od rodiny. Často ale zjišťuje, že nemá, za kým a kam jít (Španělová, 2010, str. 94).

Mladiství mohou častěji chtít utéct od domácích problémů z vlastního domova, který si pak následně zakládají s přítelem či přítelkyní, aby se chaoticky pokusili vytvořit novou, stabilnější rodinu (Colorosová, 2008, str. 115).

Děti pocházející z rozvedených rodin, se s velkou pravděpodobností dopustí kriminálního činu a jsou potrestány odnětím svobody. Mají častější problémy s chováním, jsou asociálnější, agresivnější a častěji delikventní (cspsychiatr, cit. dle Hetherington, 2004).

Následkem rozvodu rodičů může být předčasná vyspělost nebo naopak opožděná adolescence (nechce vyspět, ale zůstat závislým na rodičích). Velkým rizikem je omezení kontaktu s oběma rodiči, nebo alespoň s jedním z rodičů. Adolescent může vnímat rozpaky ve vztahu ke své budoucí rodině. Jednání obou rodičů je schopen již správně posoudit. Na základě vlastního úsudku může, popřípadě jednoho z rodičů zavrhnout. Tento věk je pro jedince rizikovým z hlediska poruch chování, jakožto následku rozvodu, které mohou mít pro jedince antisociální charakter, např. sexuální promiskuita, užívání drog, úteků atd. (servisvztahu, 2022).

Děti, u nichž se rodiče rozvedli, se objevují pocity bezmocnosti a tužby po otci. Obávají se také zklamání v milostných vztazích. V rané dospělosti děti rozvedených rodičů, i když již často nežijí se svými rodiči, cítí lítost a starost o své rodiče, především o svou matku. Mohou se cítit přetížení, když cítí povinnost poskytovat oporu a pomoc svým rozvedeným rodičům (cspsychiatr, 2011).

Také adolescenti z rozvedených rodin s větší pravděpodobností užívají drogy a alkohol. Začínají dříve se sexuálním životem, častěji začínají kouřit a zneužívají i jiné drogy (cspsychiatr, 2011).

3.1 Dopad rozvodu na mladé dospělé

Jedinci ve věku 18-25 let se psychologicky emancipují a jejich identita má svou strukturu. Uvědomují si ztrátu dětství a závislosti, v reakci na to mohou mít snahu se znovu přesvědčovat o ochraně a podpoře ze strany rodiny. Srovnávají se s pravidly ve společnosti a začínají navazovat sexuální vztahy a později vážnější vztahy týkající se manželství. Rozvod rodičů může v mladém dospělém vyvolat nejistoty a zmatek ohledně vlastního partnerského a sexuálního života (servisvztahu, 2022).

Mladí dospělí jsou pravděpodobněji také dosti postiženi rozvodem rodičů vzhledem k tomu, že se chystají teprve vstoupit do vážných vztahů vedoucích ke svazku manželském (wehavekids, 2022).

Jedny z nejčastějších dopadů rozvodu na mladé dospělé zahrnují dopad na jejich psychologické přizpůsobení, akademické úspěchy, sociální schopnosti, dokonce se může projevat i v jejich chování – účinky, které mohou přetrvávat v dospělosti. (wehavekids, 2022)

Podle studie (Knox, Zusman & Decuzzi (2004)) z Ameriky mají 4 miliony z 16 milionů vysokoškoláků rodiče, kteří žijí buď odděleně nebo jsou rozvedeni. Podle zjištění byla zaznamenána zvýšená míra úzkosti u jedinců z rozvedených domácností než u těch, kteří pocházeli z intaktních domácností. U vynořujících se dospělých, jejichž rodiče se rozvedli, studie zjistila, že pociťují různé akademické potíže, bojují s pracovními úspěchy, antisociálními problémy, agresivitou, úzkostí a také problémy v rámci intimních vztahů (wehavekids, 2022).

Mladí dospělý si na vysoké škole často snaží vytvořit vážný vztah, nebo se chystají navázat vztah se svým partnerem. I když je pravděpodobně ovlivňuje způsob, jak vychází s partnerem, hledají vzor ve vedení, a to právě u svých rodičů. V případě, že jsou jejich rodiče stále spolu, inspirují je k tomu, aby vstoupili do vztahu s nadějí, že bude vztah také dlouhodobě fungovat. Rozvedení rodiče však pravděpodobně způsobují, že budou mít pochybnosti o vstupu do manželství. Na druhou stranu, rozvod rodičů s větší pravděpodobností může způsobovat na jednotlivce tlak, stres, také depresi, a dokonce ho ovlivňovat v schopnosti se sdružovat a společensky interagovat s ostatními. Vzhledem k tomu, že se stále učí ze svého prostředí, může je rozvod naučit, že manželství nefunguje; vyvíjení stresu na jakýkoli vztah, který může v budoucnosti mít (wehavekids, 2022).

Následuje podobná studie zaměřena na mladé dospělé, kterou se zabývá Warren Bowles:

Bylo zjištěno, že pozitivní vztah s jedním rodičem přispěl k negativnímu vztahu s druhým rodičem po rozvodu. To může být částečně způsobeno tím, že jeden nebo oba rodiče zobrazují opačného rodiče v negativním světle. Dítěti tak může připadat, že si musí vybrat pouze jednu stranu během vnitřního rodinného konfliktu, zatímco množství času stráveného s jedním rodičem prokázalo negativní vliv na vztah s druhým rodičem po rozvodu (mckendree, 2004).

Do studie byly zahrnuty specifické otázky, které se týkají úrovně důvěry mezi dospělými, jejichž rodiče se v dětství rozvedli, a dospělými z fungujících rodin. Průzkum zjišťoval postoje týkající se důvěry k rodičům, partnerům ve vztahu a přátel. Výsledky byly vyhodnoceny, zda měl rozvod rodičů vliv na důvěru ve vztazích dospělých (mckendree, 2004).

Po důkladném vyhodnocení všech nashromážděných dat, se dospělo k závěru, že rozvod má rozhodně škodlivé účinky na nejintimnější vztahy v životě mladého člověka. Zdá se, že se jedná o důsledek rodičovských vzorů, které projevují nejdůležitější modely, které mají děti ve svých životech. Když rodiče ukončí své vlastní vztahy, dítě si tuto skutečnost pravděpodobně osvojí a pocítí emocionální reakci. Může se zdát, že si následně pokládají tyto otázky: „Vztahy nevydrží“ nebo „Nemohu věřit ostatním“. Když jeden z rodičů chybí v životě dítěte, jak tomu často bývá, může být pro dítě těžké přijmout nepřítomnost právě jednoho z rodičů (mckendree, 2004).

Studie ukázala, že účastníci z rozvedených rodin uváděli, že v nich panuje větší strach z odmítnutí nebo ze zrady. To ovšem nemusí znamenat, že tito lidé jsou předurčení nebo odsouzeni stát se obětí rozhodnutí svých rodičů. Tyto dospělé děti po rozvodu však mohou potřebovat poradenství, aby se lépe vypořádaly s rodičovskými problémy a problémy ve vztazích, především pokud by nastaly problémy spojeny důvěrou (mckendree, 2004).

Také ve finské studii, odhalují podobnosti jako v předchozích dvou studiích:

Studie zjistila, že z mladých dospělých, kteří byli zkoumáni, byly v budoucích vztazích nejvíce postiženy právě ženy. Studie uvedla, že rozvod byl u zkoumaných žen spojen s horší kvalitou intimních vztahů v pozdějším životě, což ale nebylo nalezeno mezi muži ze stejné studijní skupiny. Také podle studie ti, kteří měli dobrý vztah mezi matkou a dcerou, způsobili, že tyto ženy měly větší sebevědomí a spokojenost v budoucích intimních vztazích (swhepler, 2016).

Pokud tedy dojde k rozvodu, měl by se klást důraz na udržení a dalšímu rozvoji vztahů mezi rodiči a dětmi. Pro každého rozvedeného rodiče to znamená umožnit zdravý vztah s druhým rodičem. Studie naznačila, jak je důležité udržovat tyto vztahy nejen v dětství, ale i v dospělosti. Je jedno, kolik je dětem let, v každém věku potřebují podporu od svých rodičů (swhepler, 2016).

3.2 Shrnutí kapitoly

Ve třetí kapitole teoretické části bakalářské práce jsme se zaměřili na následný dopad celkově na děti, ale i mladé dospělé. Nejprve jsme si uvedli všeobecný dopad na děti, poté konkrétně na mladé dospělé, což je věková skupina, se kterou v rámci výzkumu bakalářské práce pracujeme. Z vyplývajících zahraničních výzkumů vyšlo najevo, že na mladé dospělé má rozvod dopad především v rámci navazování vážnějších vztahů s partnerem. Podrobnější dopad zjišťujeme i v praktické části bakalářské práce, jenž máme uvedenou v další kapitole.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 METODOLOGIE VÝZKUMU

V našem výzkumu se zaměřujeme na jedince ve věkovém rozmezí 18-25 let, kteří si v minulosti prošli rozvodem rodičů. Téma rozvodu je každodenní záležitostí života lidí, ale je potřeba se zaměřit i na děti, kterých se rozvod rodičů týká.

Švaříček, Šeďová (2007, str. 17) popisují kvalitativní přístup jako proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz jevů založených na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je pomocí celé řady metod a postupů rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé prožívají, chápou a vytvářejí sociální realitu.

4.1 Výzkumný problém

Výzkumný problém jsme stanovili následovně: **Jaká je subjektivní zkušenost s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých.** Zajímalo nás hlubší proniknutí do tématu, subjektivní zpracování rozvodu, prožitky spojené s tématem, jeho zvládnání, ať už pozitivní nebo negativní.

4.2 Výzkumné cíle a otázky

Ve výzkumu jsme stanovili jako hlavní cíl **porozumět subjektivní zkušenosti dítěte s rozvodem rodičů.** Dále jsme také stanovili čtyři vedlejší cíle:

- Zjistit vnímání dítěte po celou dobu procesu během této těžké životní situace.
- Zjistit zvládnání, popř. nezvládnání dítěte s touto těžkou životní situací.
- Zjistit, jak bylo dítě vtaženo do celého procesu.
- Odhalit změny ve vztahu rodičů a dítěte po rozvodu.

K výzkumným cílům korespondují výzkumné otázky. Hlavní výzkumná otázka zní: **Jaká je subjektivní zkušenost dítěte s rozvodem rodičů?** Vedlejší výzkumné otázky jsme vytvořili následovně:

- Jak dítě vnímalo celou dobu tento proces?
- Jak dítě zvládalo, popř. nezvládalo tuto životní situaci?
- Jak bylo dítě do celého procesu vtaženo?
- Jaké změny ve vztahu rodičů a dítěte po rozvodu nastaly?

4.3 Výzkumný soubor

Základním výzkumným souborem jsou mladí dospělí ve věku 18-25 let, kteří si v prošli rozvodem rodičů mezi 8–13 lety. V těchto letech si jedinci vybavovali, jak už celý proces rozvodu, tak následné pocity z traumatické situace. Finální výzkumný soubor jsme vybrali pomocí metody sněhové koule. Podle Miovského (2006, str. 63) je metoda popsána tak, že respondenty, které jsme již získali, žádáme o další kontakty na lidi, které mohou splňovat naše požadavky a kritéria. Následně tito lidé odkazují na další respondenty (Švaříček, Šedřová, 2014, str. 45).

Tabulka č. 1 - Přehled informantů

Informant	Věk nyní – věk v době rozvodu	Délka rozhovoru
Iveta	25 let – 12 let	23 min.
Radka	19 let – 10 let	19 min.
Magda	23 let – 13 let	10 min.
Gita	24 let – 8 let	30 min.
Simona	25 let – 12 let	19 min.

(Zdroj: Vlastní zpracování, 2022)

4.4 Metoda výzkumu a sběr dat

Vzhledem ke zvolenému výzkumnému souboru jsme se rozhodli pro kvalitativní výzkumné pojetí, jelikož se jedná o velmi citlivé téma. Snažili jsme se problematice porozumět do hloubky a tím získat přímý vhled, jak na mladistvé rozvod působil.

Podstatou kvalitativního výzkumu je jít do hloubky a prozkoumat určitý definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Logika kvalitativního výzkumu odvozena až po nasbírání dostatečného množství dat začíná výzkumník pátrat po pravidelnostech, které se v datech vyskytují, formuluje předběžné závěry a hledá pro ně další oporu v datech. (Švaříček, Šedřová, 2007, str. 20).

Pro sběr dat jsme zvolili hloubkový rozhovor, což je vybraná metoda, která má za účel získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu zkoumaných jevů. (Švaříček, Šedřová, 2014, str. 114).

Nástroj sběru dat jsme zvolili vlastní polostrukturovaný rozhovor s otázkami zaměřenými na mladé dospělé a jejich zapojení do celého procesu rozvodu jejich rodičů.

Cílem polostrukturovaného rozhovoru je získat komplexní a detailní informace o studovaném jevu. (Švaříček, Šed'ová, 2014, str. 63).

Nejprve byl informant seznámen s pořízením zvukového záznamu z rozhovoru, který následně posloužil pro doslovný přepis získaných informací. Informanti byli také ujištěni o anonymitě získaných dat. Rozhovor mezi informantem a autorem a trval v rozmezí 10–30 minut.

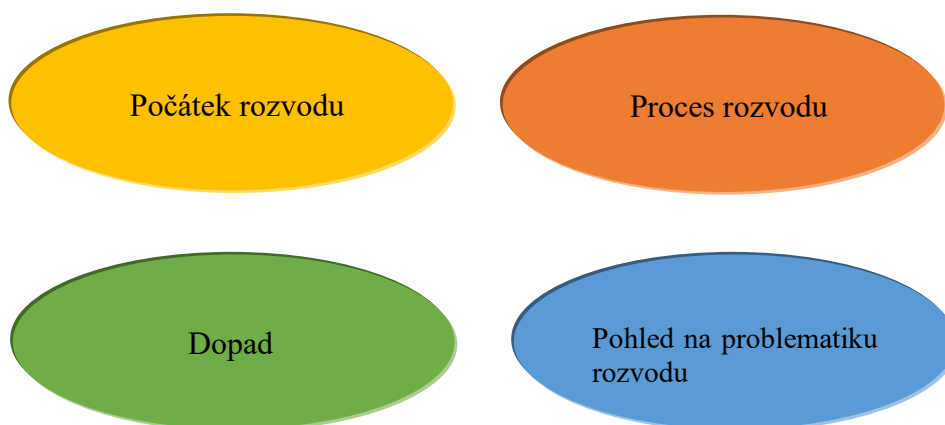
Po skončení všech rozhovorů byla vytvořena transkripce všech rozhovorů. Při transkripci rozhovorů byly zaznamenávány mírné emocionální projevy, jelikož informantky vzpomínaly na citlivé situace a šlo vidět, že situace pro ně nejsou příjemné. Také se objevily slovní odmlky ve formě „no, mm“. Po dokončení transkripce všech pěti rozhovorů, jsme začali s analyzováním textu pomocí otevřeného kódování a hledali jsme v textu určité spojitosti – kódy. Po vytvoření jednotlivých kódů, jsme začali hledat další spojitosti mezi kódy a přiřazovat jim vhodné kategorie. V bakalářské práci jsme tedy pro analýzu textu vycházeli pouze z otevřeného kódování.

4.5 Analýza dat

Kódování, které jsme si zvolili pro analýzu dat, která se z množství dat snaží získat proměnné, které se následně stanou základem budoucí teorie (Švaříček, Šed'ová, 2014, str. 43). Začali jsme otevřeným kódováním, při kterém postupujeme tak, že nejprve analyzovaný text, ať už přepsaný text, dokument nebo záznam z pozorování, rozdělíme na určité jednotky. Jednotkou může být např. slovo, věta, sekvence slov nebo odstavec. Každé takto vzniklé jednotce přidělíme určitý kód – slovo nebo krátkou frázi, která nějakým způsobem vystihuje určitý typ (Švaříček, Šed'ová, 2014, str. 101).

V rámci otevřeného kódování jsme získali čtyři kategorie. Kategorie jsme vytvořili na základě podobnosti jednotlivých kódů.

Obrázek č. 1 - Přehled kategorií

(Zdroj: Vlastní zpracování, 2022)

Kategorie č. 1 – Počátek rozvodu

Kódy: Oznámení, První reakce

Kategorie č. 2 – Proces rozvodu

Kódy: Komunikace rodičů během rozvodu, Komunikace s dítětem během rozvodu, Zapojení do procesu, Zvládání traumatické situace, Pomoc

Kategorie č. 3 – Dopad

Kódy: Komplikace ve vztahu k jednomu z rodičů, Nynější vztahy s rodiči, Osobní život rodičů po rozvodu, Důležitost manželství a rodiny

Kategorie č. 4 – Pohled na problematiku rozvodu

Kódy: Náзор na rozvod, Volba partnera

Kategorie číslo 1: Počátek rozvodu

Nejprve jsme se u informantek soustředili na probíhání počátku rozvodu, z čehož nám **vyplynul první kód a to oznámení**. Informantka Iveta popsala tuto situaci jako zmatené období, kdy se její matka dozvěděla, že se Ivetin otec ocitl v krizovém centru. Následně komunikovala s jeho rodinou, která odmítala říct co se právě v tu chvíli děje. Z této situace pak vyplynul následný rozvod. Informantka Radka popsala podobně nezvyklou zkušenost: *„Dozvěděla jsem se o tom tak, že se stal určitý incident, kdy jsem byla svědkem toho, že mamce otec ublížil a bylo to tak vyhocené, že jsme museli utíkat k babičce, ke které jsme se nastěhovali. Jsem z toho usoudila, že vlastně už se tam nevrátíme a pak mi bylo řečeno, že budeme bydlet už u babičky.“* Výpověď informantky Gity se lišila od informantek s předešlými odpověďmi, a to opačnou reakcí, kdy si rodiče s dětmi sedli a společně sdělili, že si nerozumí ale že budou nadále jedna rodina, jen s tím rozdílem, že bude každý z rodičů bydlet někde jinde.

Druhým a zároveň posledním kódem z této kategorie je první reakce po sdělení rozvodu, kterou informantky popisovaly za pomoci vzpomínek na toto období. Informantka Iveta vyjádřila svou první reakci takto: *„Bála jsem se toho, co bude a byla jsem z toho zmatená, že jsem úplně nevěděla, co to bude znamenat, jestli jako se budeme vídat s tím tatínkou nebo co bude, takže asi strach a zmatek.“* Informantka Simona sdělila, že si kladla spíše otázky ve smyslu *„Vy už nás nemáte rádi? Nebo něco jsem provedla nebo co se stalo? Takže tam to bylo spíše takhle.“* Informantka Gita vzpomínala na první reakci a sdělila, že reakce nebyla spíše žádná, brala to tak, že budou stále jedna rodina a budou fungovat stále stejně. Informantka Magda zmínila, že dávala především ohled na matčiny pocity z rozvodu a snažila se s ní soucítit.

Kategorie číslo 2: Proces rozvodu

Komunikace rodičů během rozvodu je další kód, který nám z rozhovorů vyplynul a je důležitým prvkem v celém procesu. Právě skrze komunikaci rodičů začínají děti vnímat první změny v rodinných vztazích. Bohužel ve většině uvedených případech byla komunikace velmi nevhodná. Informantka Iveta uvedla *„Komunikace byla taková hodně vyhocená, hodně špatně spolu komunikovali, nebyla tam prakticky žádná dohoda nebo domluva rozumná ale vždycky jenom různé hysterické výlevy a hádky.“* I výpověď

informantky Simony a Gity byla velmi podobná předešlé výpovědi, kdy museli být zapojeni i právníci. Naopak u informantky Magdy spolu rodiče komunikovali rozumně, především s ohledem na děti a beze sporů, na rozdíl od předešlých výpovědích. *„Řekla bych, že komunikovali spolu dobře. Nevím o ničem, že by tam probíhalo, nějaké hádky nebo neshody.“*

Následující kód máme spojen s předešlým kódem, a to komunikace s dítětem, která je zásadní v rámci celé traumatické situace a může dítě velmi ovlivňovat skrze budoucí vztahy s jejich rodiči. Vyjádření informantky Ivety a informantky Simony vykazuje, že právě otec nekomunikoval vůbec, což bylo ovlivněno matkou, která té komunikaci zabraňovala. Informantka Gita uvedla, že komunikace se výrazně nelišila, ale nebyla úplně nejvhodnější: *„Se mnou komunikovali jako naši asi normálně, nějak zvlášť, akorát je fakt, že když se vyjadřovali, obzvlášť tatka, mamka to nedělala ale tatka, když třeba se vyjadřoval o partnerovi, co měla mamka potom nového, tak dost vulgárně. Dost napadal charakter toho druhého partnera. Jako byli dost sprostí a hodně na nás tlačili jako v určitých věcech, jinak komunikace asi normální.“*

Dalším kódem v této kategorii jsme určili kód zapojení do procesu rozvodu. Chtěli jsme se dozvědět, jak bylo právě dítě do procesu zapojeno a jestli vůbec bylo zapojeno. V první výpovědi u informantky Simony bylo sděleno, že se nedá přímo říct, že ji do rozvodu nějak zapojovali, spíše ji oznámili, že proběhne mezi rodiči rozvod. Matka se snažila zakrývat vztahové problémy mezi jejím otcem, a zmiňovala, že bude všechno v pořádku. Zapojení informantky Magdy bylo velmi podobné, uvedla, že si se sestrou neprošly žádným soudním řízením, ani ničím takovým, takže v podstatě do rozvodu zapojena nebyla. I výpověď informantky Ivety se v určitých znacích shodovala s předešlými výpověďmi: *„Tam to bylo fakt jenom pořad to očerňování a tím, že mi bylo dvanáct, tak vlastně se hned počítalo s tím, že zůstanu u mamky, takže ani jsem nebyla na žádný soud přizvaná nebo tak.“* Informantka Gita zmínila, že v době řešení, ke komu z rodičů budou svěřeni do péče, potřebovali psychologický posudek od odborníků, proto byli pozváni na psychologické vyšetření. Také informantka Radka potvrdila, že musela navštěvovat odbornou pomoc *„Potom mě zapojili tak, že jsme museli jít k psychologce, protože jsem byla v traumatu z toho.“*

Předposledním a jedním z hlavních kódů v této kategorii je kód zvládnání traumatické situace. Informantky vzpomínaly, jak se snažily zvládat toto období a jaké pocity z rozvodu rodičů prožívaly. Informantka Iveta uvedla, jak špatně se s celou situací v dětství srovnávala a byla ovlivňována ze strany jednoho z rodičů. *„Bylo to hrozné, jako to dětství to byla taková třešnička na dortu, protože ten taťka tam byl vždycky ten štít a najednou tam nebyl, takže to peklo s tou mamkou zůstávalo prostě už jen mezi námi a vyrovnávala jsem se s tím špatně, protože jsem hlavně nevěděla co si mám myslet. ty myšlenky mi vkládala ta mamka do hlavy a hrozně mě ovlivňovala.“* Následuje výpověď informantky Gity, která dávala za pravdu první výpovědi, že opravdu toto období nebylo jedno z těch jednodušších, jelikož byli nuceni cestovat z jednoho města do druhého kvůli odstěhování se rodičů ze společné domácnosti. Informantka Simona uvedla, že si vždy myslela, že na ni otec zapomněl, jelikož mezi sebou neměli po rozvodu žádný vztah a nesla tuto skutečnost velmi těžce. Později v období dospělosti se dozvěděla další informace, ze kterých vyplývalo, že nebylo tak jednoduché, aby se s ní otec stýkal. Informantka Radka popsala, jak se také špatně srovnávala s touto situací, následně dělala rozepře a za každou cenu si přála, aby rodiče žili stále spolu. *„No, tak nepřála jsem si, aby mamka nebyla s taťkou, chtěla jsem, aby byli spolu, samozřejmě dneska vím, že to je nesmysl. Také dodala, že v pozdějším věku dělávala rodičům naschvály, protože se snažila dát oba rodiče zpátky do vztahu. Navštěvovala také odbornou pomoc, jelikož se s touto skutečností nedokázala vyrovnat. Naopak informantka Magda vyvrátila negativní vzpomínku: „Řekla bych, že jsem se vyrovnala v celku dobře s tím rozvodem, neměla jsem z toho žádné trauma. Snažila jsem se být, i když je to vtipné, spíš takovou oporou mamce.“*

Posledním kódem této kategorie je kód pomoc, který nám vyplynul ze sdělení všech informantek. V době rozvodu, a především v období adolescence, se každé dítě vyrovnává s těžkými životními situacemi jinak a je velmi tenká hranice, aby se u dítěte následně nezačaly vyskytovat různé patologické jevy. Informantka Iveta uvedla, že raději trávila čas mimo domov, jakýkoliv únik z domu byl pro ni vysvobozením, jelikož nechtěla být doma s matkou, která ji hodně ovlivňovala během celého rozvodu, a proto raději trávila čas s kamarády. Informantka Gita dodala, že ji byl při této situaci oporou hlavně bratr *„se kterým jsme byli při sobě, že jsme byli dva na ten rozvod. Tak to byla velká podpora a partner, se kterým od 15 let jsem zůstala a ten byl teda obrovskou oporou ve všech těch těžkých situacích, ať už při hádkách s taťkou, s mamkou, kdykoliv.“*

Kategorie č. 3: Dopad

Třetí a nejpodstatnější ze všech kategorií, je následný dopad na informantky, který nás nejvíce zajímal. **První kódem této kategorie jsou určité komplikace ve vztahu k jednomu z rodičů.** První změnu ve vnímání celé situace sdělila informantka Iveta. Uvedla, že ji nejvíce ublížila situace ohledně tatky, se kterým se v tomto období výrazně odcizili „*On byl vždycky ta skála v tom dětství a ten co říkal, jak mě miluje nadevšechno, a zničehonic to bylo úplně pryč s někým úplně cizím a nulový zájem o mě, prostě nevolal, nic, v patnácti jsme se potkali v jednom městě náhodou a on mě nepoznal, takže tam to bylo jako dost bolavé.*“ Informantka Magda uvedla, že sice kontakt s tatkou naopak udržovala, ale taky v menší míře, jako tomu bylo před rozvodem. Také informantka Simona uvedla změnu ve vztahu k otci po rozvodu. Svěřila se, že jakmile byla svěřena do péče mamky, bylo jí zabraňováno styku s otcem. Naopak informantka Gita sdělila opačnou zkušenost, kdy zabraňoval matce otec ve styku s dětmi „*Tatka nás jako mamce nechtěl vůbec dávat a pak teda mamce umožnil návštěvy, takže jsme začali postupně jezdit k mamce aspoň na nějaké víkendy sem tam.*“

Dále jsme do kategorie dopadu zařadili kód nynější vztahy s rodiči, kde informantky sdělily, jak s rodiči nyní vychází, popř. nevychází. Výpověď informantky Radky a informantky Gity byly podobné. Obě sdělily, že s jedním z rodičů, konkrétně s mamkou vychází dobře, ale naopak s tatkou nevychází vůbec. Informantka Gita sdělila, že: „*S mamkou vycházíme dobře i s vlastně s jejím novým partnerem. Oni mi nahrazují teď momentálně v podstatě tu celkovou rodinu. S tatkou vůbec, s tatkou vůbec nevycházíme.*“ Poté ještě zmínila, že se snažila o napravení vztahu, i přes všechno, co se mezi nimi stalo. Vídali se s otcem pár let, dokonce se Gita k otci na pár měsíců nastěhovala, ale nastal zlomový bod, kdy ji následně otec sdělil, ať se odstěhuje. Výpověď informantky Simony se lišila v tom, že s tatkou nevycházela několik let díky ovlivňování ze strany matky, se kterou doted' nevychází v dobrém. Uvedla následující sdělení: „*S tatkou jsem se teda nebavila strašně moc let, s tím jsem se začala bavit až se měl narodit syn, takže teď vycházím s tatkou, dá se říct hodně dobře, i s jeho manželkou. Za to s mamkou se vlastně nebavím vůbec. Tam máme velké problémy.*“ Informantka Iveta se podělila se svou zkušeností, kdy její otec později spáchal sebevraždu, takže z té strany už bohužel žádné vztahy nemají. S matkou vychází lépe než dříve, kde pomohlo odstěhování se ze společné domácnosti. Svěřila se ale s tím, že z její strany vztahy dobré nejsou, jelikož si později

uvědomila, jak ji matka manipulovala a z dětství má velké jizvy. Nevychází tedy ideálně ani s matkou, ani s rodinou celkově. Informantka Magda uvedla, že se ani jeden z rodičů nezachoval ani k sobě ani k ní navenek zle, tím pádem nenastala žádná výrazná změna ve vztahu, ať už k jednomu nebo k oběma rodičům.

Předposledním kódem v této kategorii je kód osobní život rodičů po rozvodu. Na první pohled se nemusí zdát, že je tohle důležité, nicméně i následný soukromý život rodičů ovlivňuje dítě, v jakémkoli věku ve špatných návycích a následném vyrůstání, v klidném i popř. neklidném prostředí. Informantka Simona na otázku, týkající se osobního života rodičů reagovala následovně: *„Co vím zpětně, tak tatka vlastně už měl potom jenom jednu partnerku, manželku, tu má doted'. Ale osobní život mojí mamky byla jedna velká divočina. Každou chvíli jsme si museli zvykat na nového partnera. Furt nějaké nastavená pravidla a pak zase žádné pravidla, protože měl peníze tak jsme mohli všechno a pak zase jakože zas nový partner, během třeba dvou let. Hodně jsme se stěhovali, jestli 8x po jednom sídlišti. Potom za novým chlapem do dalšího města, pak zase zpátky protože se rozešli.“*. Opět podobnou výpověď podala i informantka Gita, která teda zmínila, že matka také měla během let více partnerů, i když se po čase se snažili dát znovu s otcem Gity dohromady, bohužel bez úspěchu, a tak si šli každý vlastní cestou s jiným partnerem. Informantka Radka uvedla, že oba rodiče měli po rozvodu také nového partnera. Špatně se ale srovnávala s tím, že si matka našla přítele, kterého Radka neměla ráda. Dělala mu naschvály, aby od matky odešel, jenom proto aby byla matka zpátky s jejím otcem.

Čtvrtým a zároveň posledním kódem této kategorie vyplývající z rozhovorů, byl kód důležitost manželství a rodiny. Zajímalo nás, jaký názor mají informantky na tyto důležité závazky, jestli jsou pro ně podstatné ve svých soukromých životech, jelikož mohou být právě ovlivněny skrze zažité rozvody. Informantka Gita vyzdvihla velký význam v rámci těchto závazků, kdy uvedla: *„Obzvlášť když jsem si našla toho partnera a on měl celistvou, spokojenou, šťastnou rodinu, tak si přeju mít taky takovou rodinu a opravdu se budu snažit vždycky bojovat za to, co nejvíc to půjde a nevzdávat to. Myslím si, že důležitá je komunikace, aby se všechno dalo vyřešit a opravdu tu rodinu udržet.“* Informantka Magda uvedla, že vnímá manželství jako pevnější závazek než soužití jako takové v samotném partnerství. Manželství považuje za vážnější svazek, i když jak už

sama uvedla: „*Ne úplně všechno ten papír znamená, ale je to takové vážnější slíbení si toho soužití i do budoucna.*“ Následně dodala, že i rodina má pro ni obrovský význam.

Informantka Iveta se přidala s výpovědí, ve které uvedla, že právě díky rozvodu zvažovala vážnější kroky. Proto taky trvalo nějaký čas, aby našla partnera, kterému by mohla věřit a se kterým by stálo za to, budovat společnou budoucnost. Také zmínila, že si vztah více chrání, právě díky všemu, co se odehrálo v minulosti a také se více bojí, aby nenastala nějaká podobná situace.

Kategorie č. 4: Pohled na problematiku rozvodu

Názor na rozvod je prvním kódem v této obecnější kategorii. Zde jsme se chtěli dozvědět, zda mají informantky pozitivní či negativní názor rozvod jako takový. Informantka Simona uvedla, že měla ze začátku jasně vyhraněný názor. Zmínila, že pokud bude mít rodinu, bude se jí snažit udržet za každou cenu a nikdy se nerozvede. Později ale sama zjistila, že pokud vztah nefunguje, měli by od sebe dotyční jít pryč, ať neublíží sobě ani svému okolí. V závěru tedy shrnula, že rozvod se stává běžnou situací a nic proti němu nemá. Velmi podobný názor měla i informantka Iveta, která uvedla: „*Dřív jsem měla striktně názor, že to je špatně, protože u nás ten rozvod špatně probíhal, ale myslím si, že lidi když jsou spolu, rozumně se domluví a jdou od sebe s tím, že si to nastaví nějak dobře pro ty děti, tak je to rozhodně lepší než takové ty muka, které ty děti zažívají, když ty rodiče jsou spolu i přesto, že to nefunguje.*“ S tímto názorem souhlasila i informantka Gita, která dodala, že pokud jsou nějaké problémy v partnerství, je lepší ukončit partnerství dříve, než vygraduje do úplných extrémů. Také dodala: „*Samozřejmě je lepší pro to dítě, když by byla ta rodina spolu, je to špatné pro to dítě, když nežije v úplné rodině, ale myslím si, že se dá na to zvyknout, a to dítě nežije ve stresu, není svědkem těch hádek.*“ S velmi podobným názorem souhlasila i informantka Radka. Velký důraz uvedla hlavně v tom, aby se partneri snažili celý proces co nejvíce ulehčit dětem, aby následně netrpěly. Také výpovědi informantky Magdy se shodovala s předešlými výpověďmi.

Posledním kódem v této kategorii je následná volba partnera. V souvislosti s volbou partnera sdělila informantka Iveta zajímavý poznatek, kdy uvedla, že co se partnerství týče, měla určité pochybnosti, jak o sobě samé, tak i o vztazích. Zmínila se, že do vztahu dávala vždy maximum, i když to bylo občas za hranicí. Chtěla, aby vztah vydržel a fungoval,

proto hledala v partnerovi tu oporu a náhradu své vlastní nefungující rodiny. Také dodala, že si přála mít vhodného partnera pro své budoucí děti, aby si neprošly podobnou situací. Informantka Gita sdělila, že ji také jako informantku Ivetu rozvod hodně ovlivnil ve volbě budoucího partnera. *„Když jsem si našla toho přítele, se kterým jsem dodnes, neustále jsem v každé hádce kontrolovala, jak se ke mně chová, jestli by mě v budoucnu nepotopil tak jak tatka moji mamku, jestli kdyby došlo na rozvod, jestli mě neseďře z kůže, jestli mně nesebere děti a dlouho jsem se bála i nějakých větších závazků, vůbec udělat ten krok, jako směrem k zasnoubení, ke svatbě, k dětem, protože už by to byl velký zlom a velký závazek.“*

5 SHRnutí VÝzkUMU

Cílem bakalářské práce bylo porozumět zkušenostem dětí s rozvodem rodičů. Výzkum byl proveden na základě kvalitativního výzkumného pojetí, které bylo později analyzováno pomocí otevřeného kódování. Pro nástroj sběru dat byly vytvořeny vlastní otázky do polostrukturovaných rozhovorů. Účastníky rozhovorů byli mladí dospělí, kteří nám zodpovídali otázky, týkající se rozvodu rodičů a později jejich vyrovnávání s ním.

Nejprve se zaměříme na odpovědi v dílčích výzkumných cílech.

První vedlejší cíl byl strukturován následovně: **Zjistit vnímání dítěte po celou dobu procesu během této těžké životní situace.** Informantky se shodly v tom, že většina z nich vnímala celý proces špatným způsobem. Vyrovnávaly se s rozvodem těžce, jelikož probíhaly hádky, ostré výměny názoru, vzájemné pošpiňování rodičů, a to bez ohledu na přítomnost dítěte. Také byly zmateny z toho, že rodina nebude kompletní a nastane odloučení rodičů. Pouze v jednom z případů byla vyřešena situace klidnějším způsobem, což je dle mého názoru velmi malé procento, obzvláště pokud se jedná o tak závažnou situaci.

Druhý vedlejší cíl byl definován tímto způsobem: **Zjistit zvládání, popř. nezvládání dítěte s touto těžkou životní situací.** Informantky sdělily, že nastala změna v chování buď jednoho, nebo i obou rodičů, ať už mezi rodiči, nebo i s dítětem. Také např. odstěhování se z původního bydlení a zvykání si na nové prostředí bylo častou změnou, na kterou si děti museli zvykat. K napomáhání zvládání situace uvedly, že hledaly únik právě z domu, aby nebyly v centru dění různých konfliktů. Špaňhelová (2011, str. 51) zmiňuje, že dítě utíká pryč z této situace, aby jí právě nemuselo dále snášet.

U třetího vedlejšího cíle nás zajímalo: **Zjistit, jak bylo dítě vtaženo do celého procesu.** Problematiku rozvodu rodiče s dětmi neprobírali, ale snažili se vyřešit mezi sebou. Následně děti navštěvovaly odborné pracovníky, ať už kvůli svěření do péče jednomu z rodičů, nebo pokud nastal problém v procesu rozvodu mezi rodiči. Z výpovědí informantek jasně vyplynulo, že je rodiče do procesu rozvodu zapojují, bohužel negativní formou v podobě zabraňování styku, s čímž se nám propojuje další výzkumný cíl.

Čtvrtý a zároveň poslední vedlejší cíl byl definován následovně: **Odhalit změny ve vztahu rodičů a dítěte po rozvodu.** V případě posledního výzkumného cíle se všechny informantky opět shodly, že nastaly výrazné změny v rámci vztahů mezi nimi s rodiči. Ve všech případech byla díky rozvodu pozměněna komunikace, kdy rodič s dítětem omezil

kontakt, nebo nejevil o dítě už takový zájem, jak tomu bylo před rozvodem. Převládá i fakt, že matka ovlivňovala dítě ve styku s otcem. Novák a Průchová (2007, str. 70) uvádějí, že rodič manipuluje se sebevědomím dítěte a dítě je následně přesvědčeno, že není ovlivňováno nýbrž informováno. Dokonce ve většině výpovědích bylo sděleno, že informantky mají problém ve vztahu k obou rodičům, jelikož si v dospělosti uvědomily, jak byli ovlivňováni ze strany jednoho z rodičů. Nejenže nemají oporu od jednoho rodiče, dokonce se nabízí skutečnost, že jsou pozměněny vztahy z obou stran rodičů.

Po uvedení vedlejších výzkumných cílů následuje hlavním výzkumný cíl: **Porozumět subjektivní zkušenosti dítěte s rozvodem rodičů.** Rozvod rodičů měl velký dopad na všechny informantky. Jak už jsme zmínili v předešlé otázce, v první řadě nastala komplikace aspoň s jedním z rodičů ve vztahu s dítětem. Vztah se začínal zakládat na vzájemném odcizení, kdy už není stejný, jako v době, kdy rodina fungovala pospolu v jedné domácnosti. Také v rámci soukromých vztahů informantky uvedly, že vzhledem k tomu že si v dětství zažili těžké období, kladou větší důraz na pevnost a soudržnost ve vztahu s partnerem. Zmínily, že se objevuje ale i určitý strach z větších závazků.

Je pochopitelné, že rozvod mezi rodiči není příjemná záležitost pro nikoho z blízkých osob, kterých se tato situace aspoň do určité míry dotýká. Záleží ovšem na aspektech, jak rodiče svým dětem tento životní krok interpretují a následně uchopí proces celého rozvodu. Pokud nejsou schopni spolu vhodně komunikovat alespoň před dítětem, rodina nefunguje pospolu ani v takových závažných situacích, s ohledem právě na city dětí, není možné, aby si děti nepřeneseš nějaké následky do budoucna. Jak uvádí Novák a Průchová (2007, str. 58) podstatné je, aby děti cítily přes všechny změny, že jim zůstávají oba rodiče, kteří hledají cestu, jak spolu vycházet. Jako příklad můžeme využít právě výpověď jedné z informantek, kde je zjevné, že neúplnost rodiny a zdravá funkčnost partnerství vede k nezdravému nastavení hranic v rámci osobních vztahů. Jak už sama uvedla, vkládala do vztahu s partnerem takovou důležitost, aby si sama nahradila svou nefunkční rodinu. Lze tedy vidět, že zde chybí kladné vzory funkčního partnerského vztahu, které se odráží do aktuálního života. Také Novák a Průchová uvádí (2007, str. 55), že problémy dané nedostatečnou zkušeností s obvyklým chováním mužů či žen mohou ovlivnit reaktivitu ve vlastním manželství.

V uvedeném dětském věku, ve kterém u informantek rozvod probíhal, si děti často vinu rozvodu vztahují na sebe, což vyplynulo i z výpovědí jedné z informantek. Špaňhelová (2011, str. 31) uvádí, že dítě může mít sebeobviňující myšlenky z důsledku hádek a sporu

rodičů. Tyto myšlenky mohou pramenit z toho, že dítě například zaslechlo útržek z věty, jež byla mířena na něj.

ZÁVĚR

V bakalářské práci jsme se zabývali tématem rozvodu a následnými zkušenosti s rozvodem rodičů pohledem mladých dospělých ve věkovém rozmezí 18–25 let.

Bakalářská práce se skládala z teoretické části a praktické části. Teoretická část byla rozdělena do tří kapitol. První kapitola pojednávala o základním vymezení pojmů týkajících se rodiny, adolescenta, také rodinného prostředí, manželského vztahu a vyplývajících rodičovství. Druhá kapitola se věnovala rozvodu a podkapitolami, které vyjmenovali etapy rozvodového procesu a aktuální informace týkající se rozvodovosti. Poslední kapitola teoretické části bakalářské práce nesla název dopad rozvodu. Tato kapitola zahrnovala také podkapitolu dopad rozvodu na mladé dospělé, což byla věková kategorie, o kterou jsme se opírali v bakalářské práci.

Praktická část bakalářské práce se dělila na hlavní kapitolu – metodologii výzkumu. Následně byly uvedeny podkapitoly vymezující výzkumný problém, výzkumné otázky a cíle, výzkumný soubor, metoda výzkumu a sběru dat, analýzu dat a shrnutí celého výzkumu.

Cílem praktické části bakalářské práce bylo porozumět subjektivní zkušenosti dítěte s rozvodem rodičů. Tento cíl se dle mého názoru podařilo na základě výzkumného šetření splnit, jelikož jsme získali potřebné informace k zodpovězení všech výzkumných cílů a posouzení, že neúplná rodina nemá příznivé podmínky ke zdravému vývoji dítěte. Můžeme potvrdit, že pokud se rodiče rozvedli a nezaujali vhodnou pozici k dítěti, např. skrze komunikaci, má na svědomí tato traumatická situace určité následky, ať už v rámci vztahů s rodiči nebo v soukromém životě.

Rodiče jsou pro svého potomka vzorem. Předávají zkušenosti a ovlivňují jeho pohled na svět, proto je potřeba nebrat roli rodiče na lehkou váhu, ale brát ji se zodpovědností, jelikož na ní závisí další člověk, který se teprve emancipuje do společnosti.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. COLOROSO, Barbara. Krizové situace v rodině: jak pomoci dětem překonat smrt blízkého člověka, nemoc, rozvod a traumata adopce. V Praze: Ikar, 2008. ISBN 978-80-249-1027-7.
2. DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Manželství a rozvody: praktický návod jak problémy řešit a jak jim předcházet. Praha: Linde, 2002. Právo pro všední den. ISBN 80-86131-34-4.
3. EVERETT, Craig a Sandra Volgy EVERETT. Zdravý rozvod pro rodiče i děti. Praha: Talpress, 2000. ISBN 80-7197-169-3.
4. FISCHER, Slavomil a Jiří ŠKODA. Sociální patologie: závažné sociálně patologické jevy, příčiny, prevence, možnosti řešení. 2., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Grada, 2014. Psyché (Grada). ISBN 978-80-247-5046-0.
5. JANDOUREK, Jan. Sociologický slovník. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-535-0.
6. KNOTOVÁ, Dana. Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7077-6.
7. KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v otázkách a odpovědích. Praha: Computer Press, 2000. Právo (Computer Press). ISBN 80-7226-365-X.
8. KRATOCHVÍL, Stanislav. Manželská a párová terapie. Praha: Portál, 2009. ISBN 9788073676469.
9. KRATOCHVÍL, Stanislav. Manželská terapie. Praha: Portál, 2000. ISBN 8071783323.
10. KRAUS, Blahoslav. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.
11. LACA, Slavomír. Sociální pedagogika. Brno: Institut mezioborových studií, 2011. Sociopedie. ISBN 978-80-87182-19-2.
12. LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1983-5.

13. LEVINE, Peter A. a Maggie KLINE. Trauma očima dítěte: probouzení obyčejného zázraku léčení : od raného dětství po dospívání. Praha: Maitrea, 2012. ISBN 978-80-87249-27-7.
14. MACEK, Petr. Adolescence. Vyd. 2., upr. Praha: Portál, 2003. ISBN 8071787477.
15. MATĚJČEK, Zdeněk a Zdeněk DYTRYCH. Krizové situace v rodině očima dítěte. Praha: Grada, 2002. Pro rodiče. ISBN 80-247-0332-7.
16. MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ. Hodnocení ohroženého dítěte a rodiny v kontextu plánování péče. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-739-8.
17. MIOVSKÝ, Michal. Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu. Praha: Grada, 2006. Psyché (Grada). ISBN 8024713624.
18. NOVÁK, Tomáš a Bohumila PRŮCHOVÁ. Předrozvodové a rozvodové poradenství. Praha: Grada, 2007. Psyché (Grada). ISBN 9788024714493.
19. POUPĚTOVÁ, Šárka. Netrapte se po rozvodu: [právní rozvod a psychorozvod, děti rozvedených rodičů, nový vztah, nová rodina]. Praha: Grada, 2009. Psychologie pro každého. ISBN 978-80-247-2046-3.
20. PROCHÁZKA, Miroslav. Sociální pedagogika. Praha: Grada, 2012. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3470-5.
21. PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. Pedagogický slovník. 3., rozš. a aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
22. SEKERA, Ondřej. Rodina v nečase. V Ostravě: Ostravská univerzita v Ostravě, Pedagogická fakulta, 2010. ISBN 978-80-7368-877-6.
23. ŠPANHELOVÁ, I. Dítě a rozvod rodičů. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3181-0.
24. ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, ed. Učební materiály pro kvalitativní výzkum v pedagogice. Brno: Masarykova univerzita, 2007. ISBN 978-80-210-4359-6.
25. TYRLÍK, Mojmír, ed. Zátěž v adolescenci. Brno: Masarykova univerzita, 2012. ISBN 978-80-210-6042-5.

Internetové zdroje:

1. Český statistický úřad. www.czso.cz [online]. [cit. 2022-02-13]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>
2. BOWLES, Warren. Effects of Parental Divorce on Adult Relationships. www.mckendree.edu [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.mckendree.edu/academics/scholars/issue6/bowles.htm>
3. SMITH, Sylvia. The Long-Term Impact Of Parental Divorce On Young Adult's Relationships. www.swhelper.org [online]. 2016 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://swhelper.org/2016/06/17/long-term-impact-parental-divorce-young-adults-relationships/>
4. Jak se děti vyrovnávají s rozvodem rodičů. Www.servisvztahu.cz [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://servisvztahu.cz/vztahosfera/clanky-z-nasidilny/jak-se-deti-vyrovnavaji-s-rozvodem-rodicu/>
5. PAVLÁT, Josef. Dlouhodobé následky rozvodu pro děti. Česká a slovenská psychiatrie [online]. 2011 [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <http://www.cspsychiatr.cz/detail.php?stat=739>

Legislativní dokumenty:

1. Zákon č. 89/2012 Sb. Občanský zákoník [online]. [cit. 2022-04-26]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89#cast2>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

Např. Například

Popř. Popřípadě

Tzv. Tak zvaně

Resp. Respektive

Tj. To je

Č. Číslo

Str. Strana

Sb. Sbírký

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek č.1 Přehled kategorií.....	35
------------------------------------	----

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Přehled informantů.....	33
--------------------------------------	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha P I: Transkripce rozhovoru

Příloha P II: Vzor kódování

PŘÍLOHA P I: PŘEPIS ROZHOVORU

Kolik let ti bylo, když se rodiče rozvedli?

„Když se rodiče rozvedli, tak mi bylo 8 let.“

Jak ses dozvěděl/a o rozvodu?

„Naši si nás posadili a řekli nám, že teda si nerozumí, že půjdou od sebe a že teda každý budou bydlet někde jinde, ale s tím, že jako zůstaneme jedna rodina, že teda se budeme vidat i s mamkou i s taťkou, že jako si budeme každý týden někde a budeme se takto navštěvovat.“

Jaká byla tvoje první reakce, když ses dozvěděl/a o rozvodu?

„Zpětně si to úplně nevybavuji ale jako dítě v těch 8 letech jsem si to pravděpodobně úplně jako neuvědomovala, takže reakce nebyla pravděpodobně žádná. Brali jsme to tak, že dál budeme jedna rodina a bude to fungovat tak, jak doted.“

Jak spolu rodiče v době rozvodu komunikovali? Jak komunikovali s tebou?

„V době rozvodu naši komunikovali hlavně přes právníky, hlavně skrz ty soudy možná i prostřednictvím nás vlastně vzájemně spolu ani nijak nemluvili. Tam mezi nimi byli dost velké rozepře a nedokázali na sebe najít žádné kloudné, vlivné slovo. Takže dost věci tlumočili vždycky prostřednictvím nás. My jsme předávali mamce informace pak zas od mamky taťkovi a vlastně hodně přes ty právníky.“

„Se mnou komunikovali asi jako naši asi normálně, nějak zvlášť, akorát je fakt, že když se vyjadřovali, obzvlášť taťka, mamka to nedělala ale taťka, když třeba se vyjadřoval o partnerovi, co měla mamka potom nového tak dost vulgárně. Dost napadal charakter toho druhého partnera. Jako byli dost sprostí a hodně na nás tlačili jako v určitých věcech, jinak komunikace asi normální.“

Jak a kdy tě do rozvodu zapojili?

„V době řešení, s kým vlastně zůstaneme, ke komu půjdeme a takže ve chvíli kdy potřebovali nějaký psychologický posudek, tak jsme byli teda pozvaní k psychologovi, který nás vyšetřil.“

Jak ses vyrovnával/a s rozvodem? Cos během rozvodu rodičů a po něm prožíval/a? Co/nebo kdo ti pomáhal/o?

„Hodně velká pomoc pro mě byl určitě ten brácha, se kterým jsme byli při sobě, že jsme byli dva na ten rozvod. Tak to byla velká podpora. Pak se to teda zlomilo ve chvíli, kdy jako už jsme začali dospívat, kdy už nám bylo nějakých 12-13-14 roků, každý jsme měli jiné zájmy. Brácha víc tíhnul teda k tatkoví, já zase víc k mamce, takže tam se to tehdy zlomilo a v tu chvíli jsem si teda našla partnera, ke kterému jsem asi od 15 let utíkala, protože ta situace i jako na straně tatky i na straně mamky nebyla úplně dobrá, takže vlastně potom ten partner, se kterým od 15 let, jsem zůstala, a ten byl teda obrovskou oporou ve všech těch těžkých situacích, ať už při hádkách s tatkou, s mamkou, kdykoliv.

S bráchou jsme to brali prostě tak nějak normálně, jako mamka je teda jinde, tatka je jinde a nějak jsme to neřešili. Ale bylo to dost těžký, protože jsme dost cestovali, mamka bydlela v jednom městě, tatka ve vedlejším městě, bylo to dost na daleko. Pak už to bylo hodně náročný a vyrovnávám se s tím asi dodnes. Furt to tak nějak v sobě mám a v tu chvíli mi to asi nedocházelo, jak těžké to bylo. “

Jak tě ovlivnil rozvod ve volbě partnera?

„Hodně, hodně, protože když jsem si teda v těch 15 letech našla toho přítele, se kterým jsem dodnes, neustále jsem v každé hádce kontrolovala, jak se ke mně chová, jestli by mě v budoucnu nepotopil, tak jak tatka moji mamku, jestli kdyby došlo na rozvod, jestli mě neseďře z kůže, jestli mě nesebere děti a dlouho jsem se bála i nějakých větších závazků, vůbec udělat ten krok jako směrem k zasnoubení, ke svatbě, k dětem, protože už by to byl velký zlom a velký závazek. “

Jak vypadal osobní život rodičů po rozvodu a jak tě to ovlivnilo/ovlivňovalo?

„Samozřejmě mamka i tatka, každý si našel nového partnera i vícero partnerů vlastně postupem času, protože mamka měla nejdřív jednoho partnera, se kterým teda byla nějakou dobu, pak se zase vrátila zpátky k tatkoví, pak teda od nás zase odešla a našla si partnera v jednom městě, kde teda nejdřív nám tvrdili, že mu dělá pouze uklízečku pak jsme teda až postupem času zjistili, že ne, že opravdu spolu žijí, takže s ním pak zůstala 8 let. S ním jsme vyrůstali, on nám v podstatě nahradil toho jakoby otce potom. Tatka měl pak nějaké partnerky a pak po nějakých 4 letech si našel teda taky partnerku, se kterou má dalšího chlapečka, vlastně nevlastního brácha, a tak stejně mamka s tím novým partnerem, se kterým žila 8 let tak má taky chlapečka, nevlastního brácha, se kterým se po 8 letech se teda zase rozvedla. A teď momentálně má zase dalšího partnera. “

Jak vypadalo uspořádání vaší domácnosti před a po rozvodu? (Jak se tě změny dotkly? v pozitivním i negativním směru)

„No, nejdřív jsme teda byli hlavně u tatky dlouhou dobu, vlastně než jsme se dozvěděli, že teda mamka tam nedělá jen uklízečku u toho nového partnera, ale opravdu spolu žijí. Tatka nás jako mamce nechtěl vůbec dávat a pak teda mamce umožnil návštěvy, takže jsme začali postupně jezdit k mamce aspoň na nějaké víkendy sem tam. A jak proběhlo potom to rozvodové řízení, jak proběhlo vlastně to rozuzlení té péče, tak naštěstí nám nakonec dali střídavou péči. S tím, že jsme se střídali po týdnu, vždycky pátky. Takže když jsme jeli ze školy, tak jsme vždycky v pátek ze školy jeli buď k mamce, nebo jsme potom jeli k tatkově a takto se to točilo vlastně někdy od našich 10 let asi.“

Jak vycházíš nyní s rodiči?

„S mamkou dobře, s mamkou vycházíme dobře i s vlastně s jejím novým partnerem. Oni mi nahrazují teď momentálně v podstatě tu celkovou rodinu. S tatkou vůbec, s tatkou vůbec nevycházíme. S mým tatkou proběhlo dokonce i řízení o nějaké alimenty, soudní řízení, dost problémové a od té doby nejsme vůbec v kontaktu. Vlastně jedenkrát se to zlomilo už, když mi bylo 12, to mě urazil, byl na mě zlý, takže jsem zůstala bydlet jenom s mamkou. Pak mi to nedalo a chtěla jsem se znovu s ním spojit, znovu se s ním začít stýkat, protože přece jenom je to rodič, takže jsme se asi 3 roky vidali. Dokonce na 2 měsíce jsem se k němu i nastěhovala přes jedny prázdniny s tím, že mě jakoby bezdůvodně vyrazil, řekl ať se odstěhuji. Takže jsem se vrátila k mamce a od té doby jsme spolu ukončili úplně komunikaci a už se vůbec nevidáme.“

Jaký máš názor rozvod? Co si o tom myslíš?

„Myslím si, že pokud jeden z partnerů není ve vztahu šťastný, tak prostě, já neodsuzuji rozvod jako takový. Myslím si, že opravdu pokud ten partner není spokojený, tak nedává smysl, aby zůstával v nějaké vztahu, ve kterém není šťastný, ale vždycky musíme brát ohled na ty děti. A vždycky by se to mělo udělat nějakou rozumnou formou a nezatahovat do toho ty děti. Ať si to vyřídí ti partneři a snaží se to co nejvíc ulehčit těm dětem, aby tím netrpěli. Jinak jakoby samotný ten rozvod neodsuzují. Je to holt tak, rozchází se lidi. Když nejsi šťastná, nejsi šťastná. Neměli by trpět děti.“

Jaký význam má pro tebe manželství a rodina?

„Velký, protože obzvlášť když jsem si našla toho partnera a on měl celistvou, spokojenou, šťastnou rodinu, tak si přeji mít taky takovou rodinu a opravdu se budu snažit vždycky

bojovat za to, co nejvíc to půjde a nevzdávat to. Myslím si, že důležitá je komunikace, aby se všechno dalo vyřešit a opravdu tu rodinu udržet a prostě za to co nejvíc bojovat, no, nevzdávat se toho, kvůli třeba nějakým malichernostem. ‘‘

Jak by podle tebe mělo vypadat optimální partnerství?

„Myslím si, že důležitá je důvěra. Důležitá je ta komunikace, kterou už jsem zmiňovala a myslím si, že se spousta věcí dá vyřešit, jenom když spolu lidi mluví a když si důvěřují. Když vznikne nějaký problém v partnerství dá se to vždycky řešit, ale chce to hlavně, musí chtít obě dvě strany. Jak už pak jedna nechce, tak nepomůže asi nic. ‘‘

PŘÍLOHA P II: VZOR KÓDOVÁNÍ

Kolik let ti bylo, když se rodiče rozvedli?

Když se rodiče rozvedli tak mi bylo 8 let.

Jak ses dozvěděl/a o rozvodu?

Naši si nás posadili a řekli nám, že teda si nerozumí, že půjdou od sebe a že teda každý budou bydlet někde jinde, ale s tím že jako zůstaneme jedna rodina, že teda se budeme vidat i s mamkou i s tatškou. – Kód: **Oznámení** že jako si budeme každý týden někde a budeme se takto navštěvovat.

Jaká byla tvoje první reakce, když ses dozvěděl/a o rozvodu?

Zpětně si to úplně nevybavuji ale jako dítě v těch 8 letech jsem si to pravděpodobně úplně jako neuvědomovala, takže reakce nebyla pravděpodobně žádná. Brali jsme to tak, že dál budeme jedna rodina a bude to fungovat tak, jak doteď. Kód: **První reakce**

Jak spolu rodiče v době rozvodu komunikovali? Jak komunikovali s tebou?

V době rozvodu naši komunikovali hlavně přes právníky, hlavně skrz ty soudy možná i prostřednictvím nás vlastně vzájemně spolu ani nijak nemluvíli. Tam mezi nimi byli dost velké rozpěry a nedokázali na sebe najít na sebe žádné kloudné, vřidné slovo. Takže dost věci tlumočili vždycky prostřednictvím nás. Kód: **Komunikace rodičů během rozvodu** My jsme předávali mamce informace pak zas od mamky tatškovi a vlastně hodně přes ty právníky.

noho partnera, se kterým teda byla nějakou dobu, pak se zase vrátila zpátky k tatškovi, pak teda od nás zase odešla a našla si partnera v jednom městě, kde teda nejdrív nám tvrdili, že mu dělá pouze uklízečku pak jsme teda až postupem času zjistili, že ne, že opravdu spolu žijí, takže s ním pak zůstala 8 let. S ním jsme vyřídili, on nám v podstatě nahradil toho jakoby otce potom. Tatka měl pak nějaké partnerky a pak po nějakých 4 letech si našel teda taky partnerku, se kterou má dalšího chlapečka, vlastně nevlastního brácha, a tak stejně mamka s tím novým partnerem se kterým žila 8 let tak má taky chlapečka, nevlastního brácha, se kterým se po 8 letech se teda zase rozvedla. A teď momentálně má zase dalšího partnera. –

Osobní život rodičů po rozvodu

Jak vypadalo uspořádání vaší domácnosti před a po rozvodu?

(Jak se tě změny dotkly? v pozitivním i negativním směru)

No, nejdrív jsme teda byli hlavně u tatky dlouhou dobu, vlastně, než jsme se dozvěděli, že teda mamka tam nedělá jen uklízečku u toho nového partnera, ale opravdu spolu žijí. Tatka nás jako mamce nechtěl vůbec dávat a pak teda mamce umožnil návštěvy, takže jsme začali postupně jezdit k mamce aspoň na nějaké víkendy sem tam. Kód: **Změna vztahů** A jak proběhlo potom to rozvodové řízení, jak proběhlo vlastně to rozuzlení té péče, tak našťásti nám nakonec dali střídavou péči. S tím že jsme se střídali po týdnu, vždycky pětky. Takže když jsme jeli ze školy, tak jsme vždycky

Semnou komunikovali asi jako naši asi normálně, nějak zvlášť, akorát je fakt že, když se vyjadřovali, obzvlášť tatka, mamka to nedělala ale tatka, když třeba se vyjadřoval o partnerovi, co měla mamka potom nového tak dost vulgárně. Dost napadal charakter toho druhého partnera. Kód: **Komunikace s dítětem** a jako byli dost sprostí a hodně na nás tlačili jako v určitých věcech, jinak komunikace asi normální.

Jak a kdy tě do rozvodu zapojili?

V době řešení, s kým vlastně zůstaneme, ke komu přijdeme, takže ve chvíli kdy potřebovali nějaký psychologický posudek tak jsme byli teda pozváni k psychologovi, který nás vyšetřil. Kód: **Zapojení do procesu**

Jak ses vyrovnával/a s rozvodem? Cos během rozvodu rodičů a po něm prožíval/a? Co/něbo kdo ti pomáhal/o?

Hodně velká pomoc pro mě byl určitě ten brácha, se kterým jsme byli při sobě, že jsme byli dva na ten rozvod. Tak to byla velká podpora. Podpora Pak se to teda zlomilo ve chvíli, kdy jako už jsme začali dospívat, kdy nám bylo nějakých 12-13-14 roků, každý jsme měli jiné zájmy. Brácha víc tihnul teda k tatškovi, já zase víc k mamce, takže tam se to tehdy zlomilo a v tu chvíli jsem si teda našla partnera ke kterému jsem asi od 15 let utíkala, protože ta situace i jako na straně tatky i na straně mamky nebyla úplně dobrá, takže vlastně potom ten partner, se kterým od 15 let jsem zůstala a

v pátek ze školy jeli buď k mamce nebo jsme potom jeli k tatškovi a takto se to točilo vlastně někdy od našich 10 let asi.

Jak vycházíš nyní s rodiči?

S mamkou dobře, s mamkou vycházíme dobře i s vlastně s jejím novým partnerem. Oni mi nahrazují teď momentálně v podstatě tu celkovou rodinu. S tatškou vůbec, s tatškou vůbec nevycházíme. S mým tatškou proběhlo dokonce i řízení o nějaké alimenty, soudní řízení, dost problémové a od té doby nejsme vůbec v kontaktu. Vlastně jedenkrát se to zlomilo už, když mi bylo 12, to mě urazil, byl na mě zlý, takže jsem zůstala bydlet jenom s mamkou. Pak mi to nedalo a chtěla jsem se znovu s ním spojit, znovu se s ním začít stýkat, protože přece jenom je to rodič, takže jsme se asi 3 roky vidali. Dokonce na 2 měsíce jsem se k němu i nastěhovala přes jedny prázdniny s tím, že mě jako by bezdůvodně vyrazil, řekl ať se odstěhuji. Kód: **Nynější vztahy s rodiči** Takže jsem se vrátila k mamce a od té doby jsme spolu ukončili úplně komunikaci a už se vůbec nevidáme.

Jaký máš názor rozvod? Co si o tom myslíš?

Myslím si, že pokud jeden z partnerů není ve vztahu šťastný, tak prostě, já neodsuzuju rozvod jako takový. Myslím si, že opravdu pokud ten partner není spokojený tak, nedává smysl, aby zůstava v nějaké vztahu, ve kterém není šťastný, ale vždycky musíme brát ohled na ty děti. A vždycky by se to mělo udělat nějakou rozumnou formou a nezatahovat do toho ty děti. Ať si to vyřídí ti partner

ten byl teda obrovskou oporou ve všech těch těžkých situacích, ať už při hádkách s tatškou, s mamkou, kdykoliv. –Pomoc

Vyrovnávala jsem se asi ze začátku jsme si to nějak ani s bráchou jsme to brali prostě tak nějak normálně jako mamka je teda jinde, tatka je jinde a nějak jsme to neřešili. Ale bylo to dost těžký, protože jsme dost cestovali, mamka bydlela v jednom městě, tatka ve vedlejším městě, bylo to dost na daleko. Pak už to bylo hodně náročný a vyrovnávám se s tím asi dodnes. Furt to tak nějak v sobě mám a v tu chvíli mi to asi nedocházelo, jak těžké to bylo.

Zvládání traumatické situace

Jak tě ovlivnil rozvod ve volbě partnera?

Hodně, hodně protože když jsem si teda v těch 15 letech našla toho přítele, se kterým jsem dodnes, neustále jsem v každé hádce kontrolovala, jak se ke mně chová, jestli by mě v budoucnu nepotopil tak jak tatka moji mamku, jestli kdyby došlo na rozvod, jestli mě nesebere z kůže, jestli mě nesebere děti a dlouho jsem se bála i nějakých větších závazků, vůbec udelat ten krok jako směrem k zasnoubení, ke svatbě, k dětem, protože už by to byl velký zlom a velký závazek. – Volba partnera

Jak vypadal osobní život rodičů po rozvodu a jak tě to ovlivnilo/ovlivňovalo?

Samozřejmě mamka i tatka, každý si našel nového partnera i vícero partnerů vlastně postupem času, protože mamka měla nejdrív jed-

a snaží se to co nejvíc ulehčit těm dětem, aby tím netrpěli. Jinak jakoby samotný ten rozvod neodsuzuju. Je to holt tak, rozchází se lidi. Když nejsi šťastná, nejsi šťastná. Neměli by trpět děti. – Názor za rozvod

Jaký význam má pro tebe manželství a rodina?

Velký, protože obzvlášť když jsem si našla toho partnera a on měl celistvou, spokojenou, šťastnou rodinu, tak si přeju mít taky takovou rodinu a opravdu se budu snažit vždycky bojovat za to, co nejvíc to přijde a nevzdávat to. Myslím si, že důležitá je komunikace, aby se všechno dalo vyřešit a opravdu tu rodinu udržet. – Kód: **Důležitost manželství a rodiny** a prostě za to co nejvíc bojovat, no, nevzdávat se toho, kvůli třeba nějakým malichernostem.

Jak by podle tebe mělo vypadat optimální partnerství?

Myslím si, že důležitá je důvěra. Důležitá je ta komunikace, kterou už jsem zmiňovala a myslím si, že se spousta věcí dá vyřešit jenom když spolu lidi mluví a když si důvěří. Když vznikne nějaký problém v partnerství dá se to vždycky řešit, ale chce to hlavně, musí chít obě dvě strany. – Kód: **Představa optimálního partnerství** Jak už pak jedna nechce, tak nepomůže asi nic.